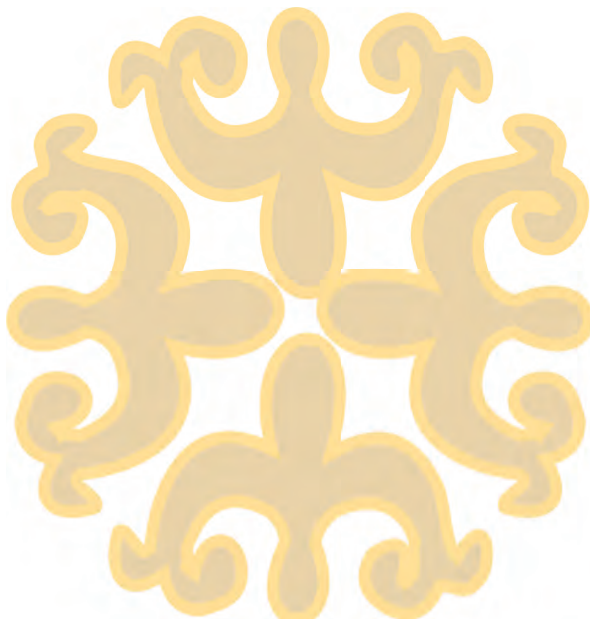

Қазақ мақал-мәтелдері

ҚАЗАҚ МАҚАЛ- МӘТЕЛДЕРІ

Алматы
«БАЛАУСА»
баспасы
2013

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз-7
Қ 17

Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитеті
«Әдебиеттің әлеуметтік маңызды
түрлерін басып шығару» бағдарламасы
бойынша шығарылды

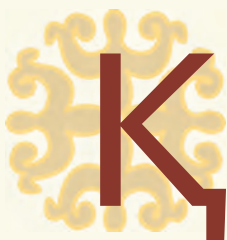
Қ17 ҚАЗАҚ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІ.
Құрастырған Жамалхан Асықова.
– Алматы: «Балауса» баспасы,
2013. – 96 бет.

ISBN 978-9965-672-83-5

Жинаққа балаларға ой саларлық,
өнеге тұтарлық мыңнан аса ең таңдаулы
мақал-мәтелдер енгізілді.
Олар мән-мағынасына қарай адам, халық,
отан, бейбітшілік, достық, еңбек, батырлық
сияқты қырыққа жуық тақырып
аясына топтастырылған.

ISBN 978-9965-672-83-5
УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз-7

© «Балауса баспасы» ЖШС, 2013
© Жамалхан Асықова, құрастыру
© Нұран Айымбет, безендіру, беттеу, 2013

АЛҒЫ СӨЗ

Қазақ мақал-мәтелі ауыз әдебиетіміздің ең көне түрі. Ол халқымыздың ұрпақтан ұрпаққа қалдырып келе жатқан баға жетпес бай мұрасы. Онда бабаларымыздың өмірлік тәжірибелері, ой-толғаныстары, ақыл-кеңестері бір ауыз сөздің қауызына сыйғызылып, саф алтындай сақталып келеді.

Мақал-мәтелдің қадірін жақсы білетін халқымыз оны ерекше құрметтейді, ондағы айтылған пікірлерге тақ тұрады. Сол үшін де күні бүгінге дейін мақал-мәтелді төбелеріне көтеріп, «Мақал – сөздің атасы», «Мақал – сөздің мәйегі» деп айрықша қастерлеумен келеді. Сол үшін де ақ пен қараны, дұрыс пен бұрысты ажырату үшін көнекөз мақал-мәтелдердің даналығына жүгініп жатамыз. Жақсылық пен жамандықтың, кішіпейілділік пен төкаппарлықтың, қайырымдылық пен қайырымсыздықтың, аңқаулық пен қулықтың арасалмағын айырғымыз келсе, тағы да көне безбен – мақал-мәтелге сенім артамыз. Мақал-мәтел халық үшін ерен даналықтың таусылмас қайнар көзі іспетті.

Кезінде алғашқылардың бірі болып қазақ мақал-мәтелдерін жинақтаған белгілі жазушы Өтебай Тұрманжанов олардың санын елу мыңға жеткізсе, кейін балалардың сүйікті ақыны Мұзафар Әлімбаев және екі мыңнан астамын қатарға қосты. Мұзафар ағамыз сарсыла жинақтаған сол еңбегінде мақал-мәтелге нақтылы анықтама да береді. Ол: «Мақал дегеніміз – өмір құбылыстарын жинақтайтын және типтендіретін, бір яки екі бөлімнен құралып, алдыңғысында шарт немесе жалпы пайымдау, соңғысында қорытынды, түйінді пікір айтатын бітімі бекем, өте ықшам, бейнелі әрі ырғақты халық нақылы. Ал мәтел дегеніміз – халық арасына көп тараған, қорытындысы болмайтын, тұжырымы тиянақталмаған, қарама-қарсы шендестіруі жоқ, ықшам кестелі халық сөзі», – дейді. Иә, мейлінше елеп-екшеп, терең талғаммен жасалған осынау тұжырым қазақтың мақал-мәтелі туралы сөзді жеріне жеткізе айтып тұрған жоқ па. Бұған алып-қосудың ешбір қажеті де жоқ сияқты. Тек бір ғана тілегіміз, өзінің мірдің оғындай өткірлігімен, дау тудырмас әділдігімен, өнеге тұтарлық тәлімділігімен, қиып түсер өткірлігімен әділ бағасын алған қазақ мақал-мәтелі бұдан кейін де туған халқымен бірге мәңгі жасай бергей дегіміз келеді.

Әлібек ФАЙЗУЛЛАҰЛЫ

АДАМ ТУРАЛЫ

Адам деген ардақты ат.

Адамдықтан үлкен ат жоқ,
Наннан үлкен ас жоқ.

Еңбек – адамның көркі,
Адам заманның көркі.

Ат аяғынан семіреді,
Адам құлағынан семіреді.

Адам тастай берік,
Гүлдей нәзік.

Адамның күні адаммен.

Адам бір-біріне қонақ.

Ат жақсысын мақта,
Адам жақсысын жақта.

Адам қайғысы – заман қайғысы.

Жасық адам жасына жетпей қартайар,
Асыл адам жасына жетпей марқаяр.

Он адам жүрген жерде із қалады,
Жүз адам жүрген жерде – соқпақ,
Мың адам жүрген жерде жол қалады.

Кісіні кейде таршылық сынайды,
Кейде баршылық сынайды.

Адамның сырты алдамшы.

Адамға адам жат емес.

Адам болып туған соң,
Адам болып өлу ләзім.

Адам ұйымшыл,
Мал үйіршіл.

Бейтаныс кісі –
Бітеу жаңғақ.

Адам аласы ішінде,
Мал аласы сыртында.

Адам көркі шүберек,
Ағаш көркі жапырақ.

Адам ойға тоймас,
Бөрі қойға тоймас.

Адам ұяты бетінде,
Адамгершілігі ниетінде.

Темір сырын отта танытады,
Адам сырын жоқта танытады.

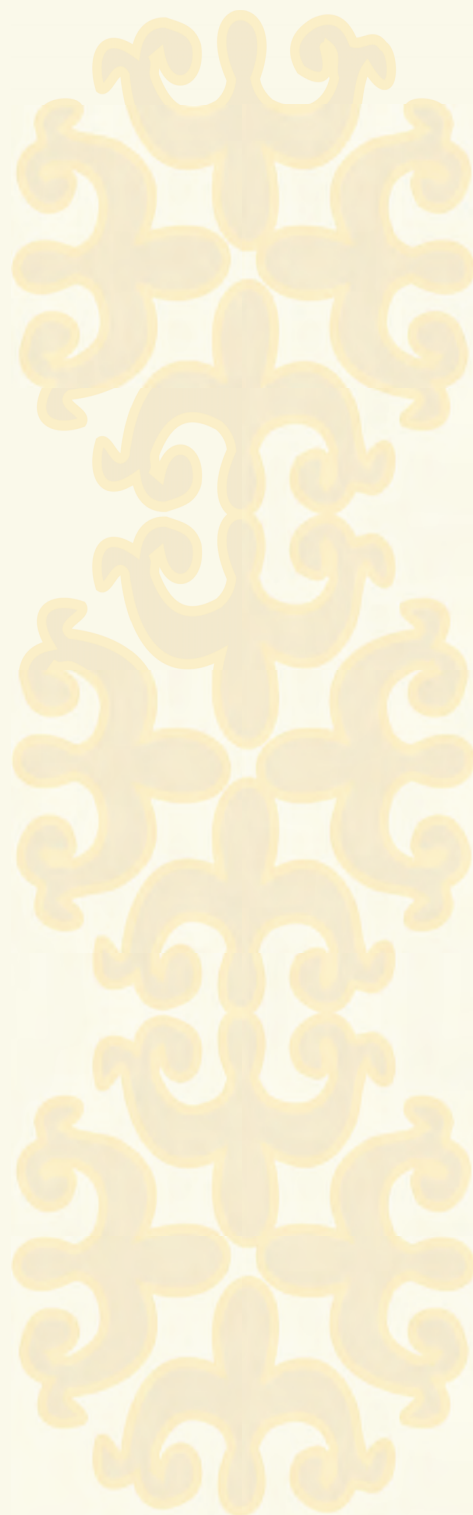
Атаңның баласы болма,
Адамның баласы бол.

Қалыптан безсең де,
Халықтан безбе.

ХАЛЫҚ ТУРАЛЫ

Халқым – қазынам, қазаным,
Туғаным – туырлығым.

Жақсылық қылсаң халыққа,
Бір қайырымын аларсың.

Жамандық қылсаң халыққа,
Жапанда жалғыз қаларсың.

Қаланған кірпіш – кәдеге асқаны,
Қағылған шеге – орнын тапқаны.

Жігіттің халыққа жаққаны –
Шырақ жаққаны.

Халқына тартпағанның
қары сынсын.

Халық қаһары қамал бұзар.

Халық қорғамаған басыңды
қалпақ қорғай алмайды.

Халық сүймес,
Халық сүйген –
Суға батпас, отқа күймес.

Халық айтпайды,
Халық айтса, қалып айтпайды.

Халқын сүйген –
Халқының қалпын сүйеді.

Халыққа қарсы жүру –
Ағысқа қарсы жүзу.

Халық қамын ойлаған,
Халық ағасы – нар кісі.
Қарын қамын ойлаған,
Қара бастың қайғысы.

Халықтан бөлінген
Қараң қалар.

Өзге елге ұл болғанша, өз еліңе құл бол.
Халықтың құшағы кең.

Халық келіп-кеткенді сыйламайды,
Қиылып қызмет еткенді сыйлайды.

Қарын қамын ойлаған –
Қаралықтың белгісі.
Халық қамын ойлаған –
Саралықтың белгісі.

Халықты дана қосады,
Қатын мен ерді бала қосады.

Қартайған ата марқаяр –
Қанатын жазып қызы өссе.
Қартайған ата марқаяр –
Халыққа жағып ұлы өссе.

Жорғаң қатты болса,
Төске сал,
Ісің ақ болса,
Көпке сал.

Көпке топырақ шашпа.

Көп қараса, жоқ табылар.

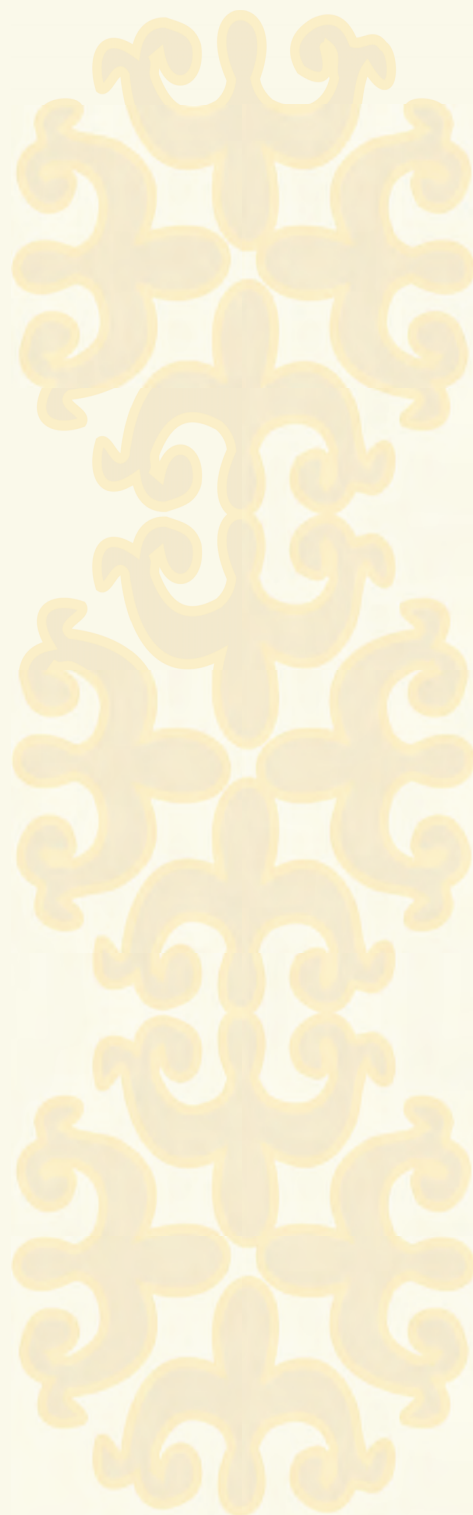
Өзім білем деген жігіттің,
Басына ойран салғаны.

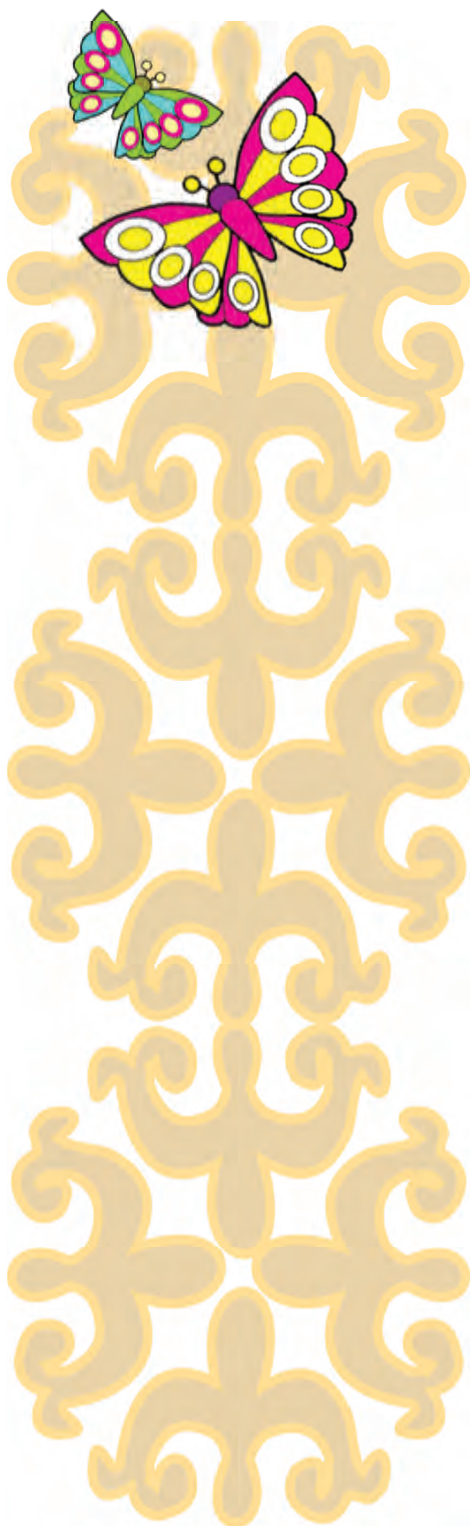
Көп біледі деген жігіттің,
Басына қорған салғаны.

Аздың атасы бір,
Көптің батасы бір.

Көптің құрығы ұзын.

Көптен безген көгермес.

Көп ауызы дуалы.

Көштен бөлінсең де,
Көптен бөлінбе.

Көкті тіреуге болмайды,
Көпті мінеуге болмайды.

Көзсіз күнелтсең де,
Көпсіз күнелте алмайсың.

Көпке топырақ шашпас болар.

Көптің мүлкін көргенсіз алар.

Көпке ұнамаған
көбеймейді.
Көп қарғысына ұшыраған
көгермейді.

Кемеңгердің артынан көп ереді.

Көп қорқытады,
Терең батырады.

ОТАН, ТУҒАН ЖЕР ТУРАЛЫ

Отан елдің анасы,
Ел ердің анасы.

Отанды сүю
От басынан басталады.

Отанын сүйген отқа жанбайды,
Суға батпайды.

Ұлтарақтай болса да
Ата қоныс жер қымбат.
Ат төбеліндей болса да
Туып-өскен ел қымбат.

Жат жерде жаның қиналса
Ел қадірін білерсің.
Жұтым суға зар болсаң
Көл қадірін білерсің.

Туған жердің
Түйе жейтін жапырағы да дәрі.
Түйе аунайтын
Топырағы да дәрі.

Кісі елінде сұлтан болғанша,
Өз еліңде ұлтан бол.

Аққу көлін аңсайды,
Адам туған жерін аңсайды.
Ел-елдің бәрі жақсы,
Өз елің бәрінен жақсы.

Сұңқар қиясын сағынады.
Торғай ұясын сағынады.

Туған үйдің түтіні жылы,
Туған ананың күтімі жылы.

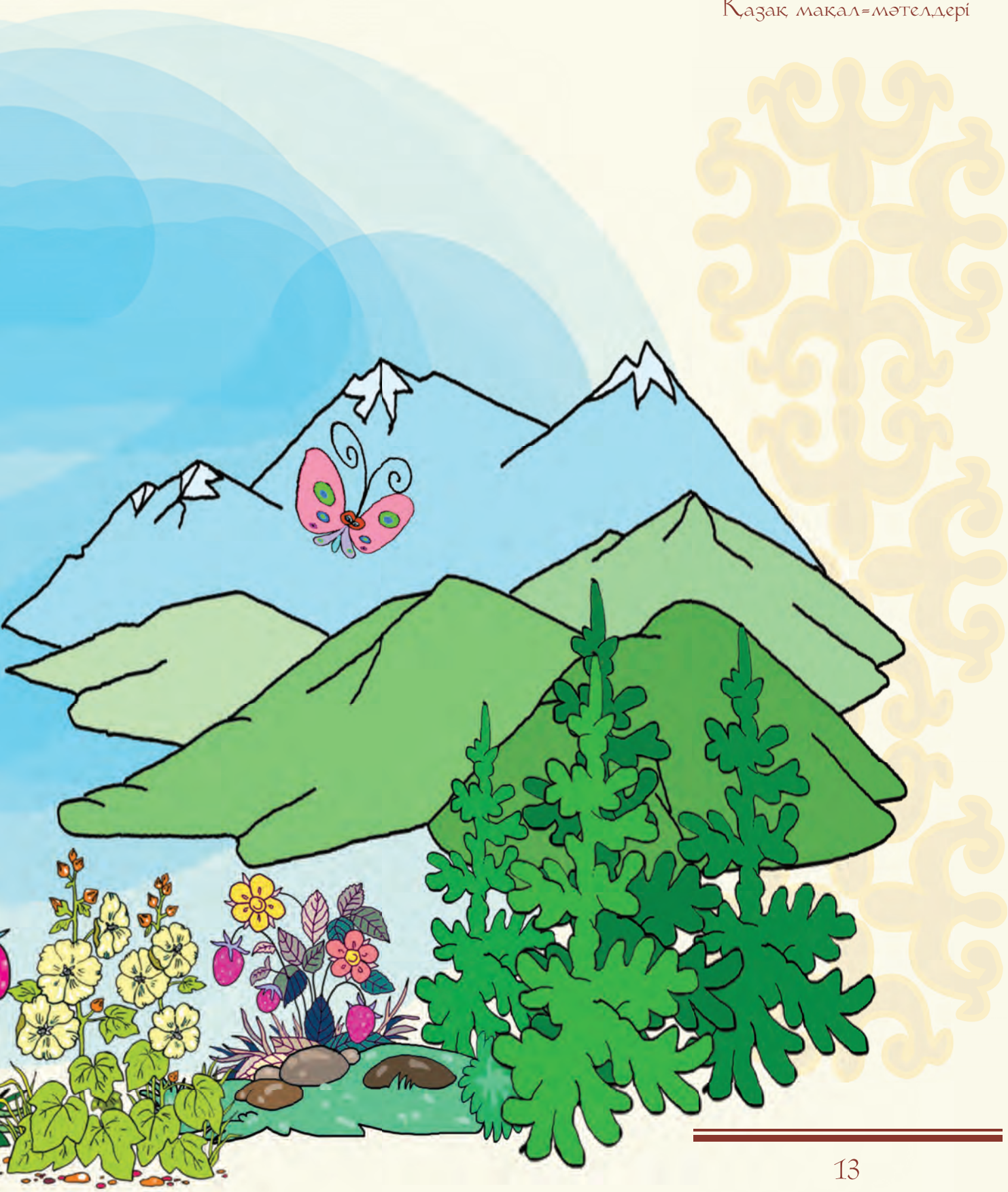
Туған жердің жуасы да тәтті.

Есі бар жігіт елін табар,
Есі жоқ жігіт жаттың
отын жағар.

Адам елінде,
Қоға көлінде көгерер.

Егілмеген жер жетім,
Елінен айрылған ер жетім.

Туған жер – тұғырың,
Туған ел – қыдырың.

ДӘУІР, УАҚЫТ

Адамды заманы билейді.

Заманына қарай заңы,
Тоғайына қарай аңы.
Әр айдың аты басқа.

Мезгіл жетсе, мұз да ерір.

Уақыт тас екеш тасты да тоздырады.

Заман айнасы – замандас.

Заман түзелсе,
Жаман да түзеледі.

Қол – таразы,
Көңіл – қазы.

Байлық не керек,
Адалдан жимасаң.
Билік неге керек,
Әділдік құрмасаң!

Көзбен көргенді
Құлақпен есіткен жеңбейді.

АТА-АНА, БАЛА, АҒАЙЫН-ТУЫС

Ата – асқар тау,
Ана – бауырындағы бұлақ,
Бала – жағасындағы құрақ.

Дүниеде бал тәтті,
Бала балдан да тәтті.

Ата-ананың қадірін
Балалы болғанда білерсің.
Ағайынның қадірін
Жалалы болғанда білерсің.

Бала –
Ананың бауыр еті, көз нұры.

Ана алақанының аясы –
Ақ шынардың саясы.

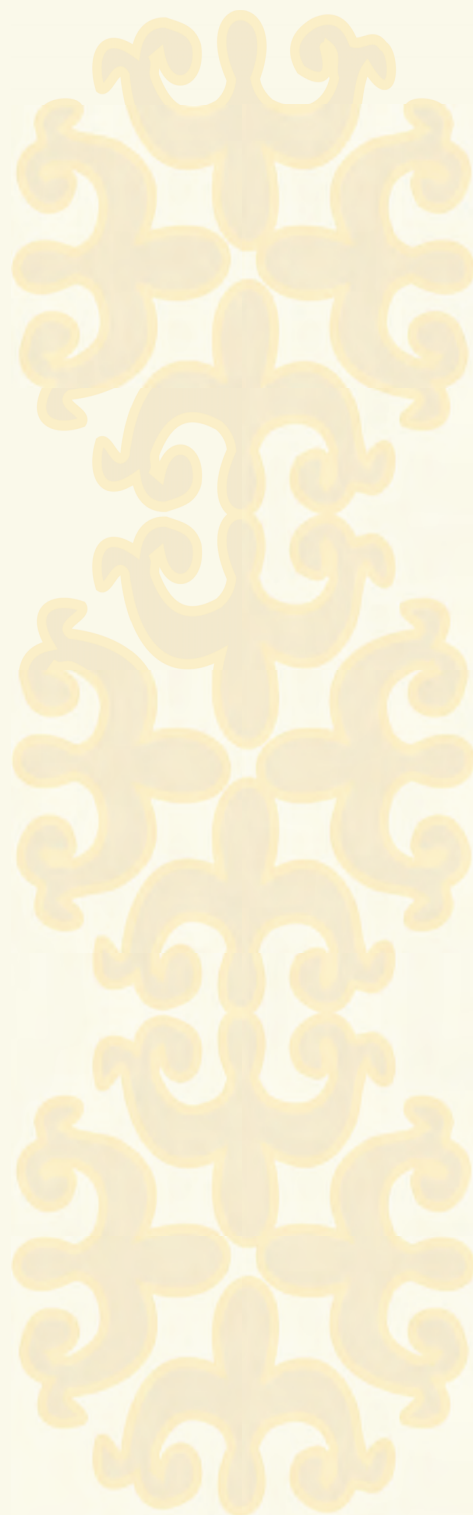
Ананың сүйген жері:
Отқа күймейді,
Оқ та тимейді.

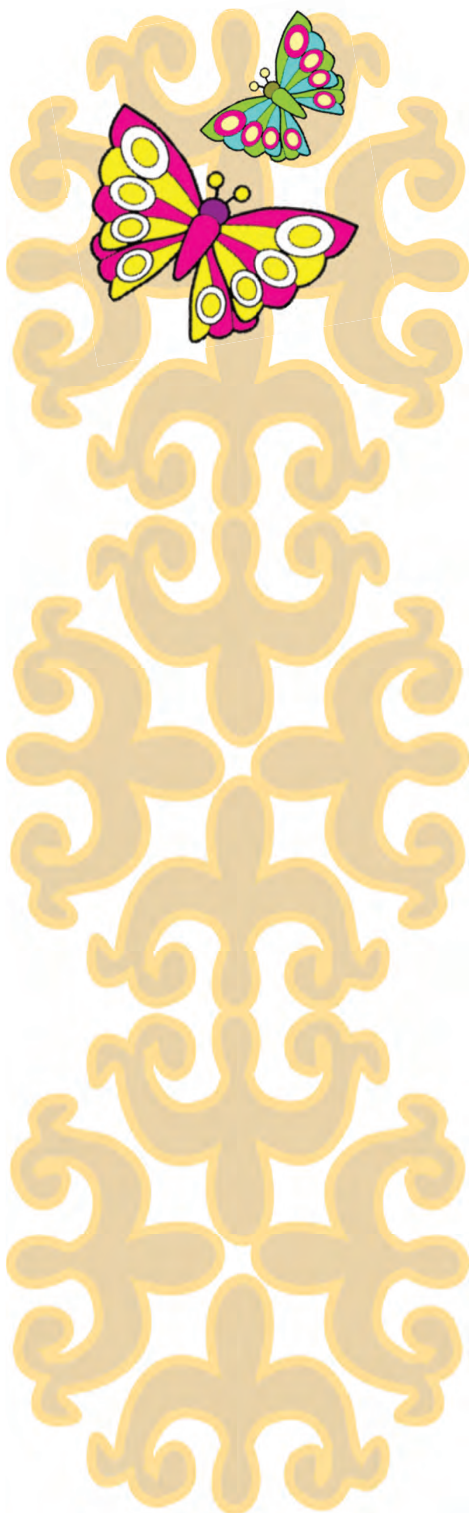
Анаңа ауыр сөз айтпа,
Атыңа ауыр жүк артпа.

Ана сүтін ақтамағанды
Ешкім мақтамайды.

Енесі тепкен құлынның
еті ауырмас.

Атадан жақсы ұл туса,
Есіктегі басын төрге сүйрер.
Атадан жаман ұл туса,
Төрдегі басын жерге сүйрер.

Баланың жақсысы сүйініш,
Жаманы – күйініш.

Есер баладан ерке бала жаман.

Балаға пышақ бермесең
бір жылар,
Пышақ берсең
екі жылар.

Атасы тұрып,
ұлы сөйлегеннен без,
Анасы тұрып,
қызы сөйлегеннен без.

Атаңнан мал қалғанша
тал қалсын.

Тісі шыққан балаға
Шайнап берген ас болмас.

Атадан жақсы ұл туса,
Елінің қамын жейді.
Атадан жаман ұл туса,
Елінің малын жейді.

Қарға баласын «аппағым» дейді,
Кірпі баласын «жұмсағым» дейді.

Бір бала атаға жете туады,
Бір бала атадан өте туады,
Бір бала кейін қарай кете туады.

Қыздың аңқауынан сақта,
Ұлдың жалқауынан сақта.

Ағайын бірде араз, бірде тату.

Атың жақсы болса – қанатың,
Ағайын жақсы болса – санатың.

Үйдің жылы-суығын,
Қыс түскенде білерсің.
Ағайынның алыс-жақынын
Іс түскенде білерсің.

Ағайынның аразы болса да,
Азары болмайды.

Көңіл кең болса,
Үйдің тарлығы білінбес.

Туысқан өкпеге тепсе де,
Өлімге қимайды.

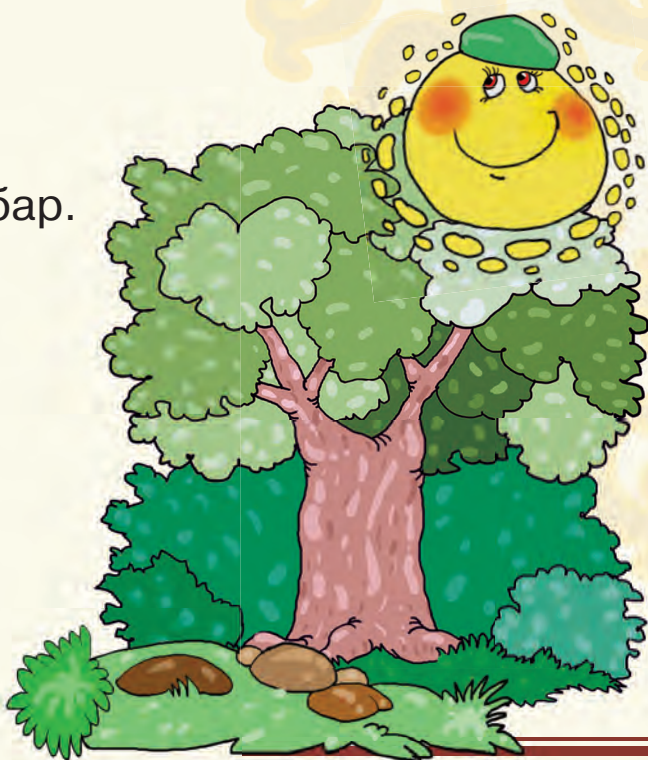
Туғаныңмен туыспасаң
Кең дүниеге сыйыспайсың.

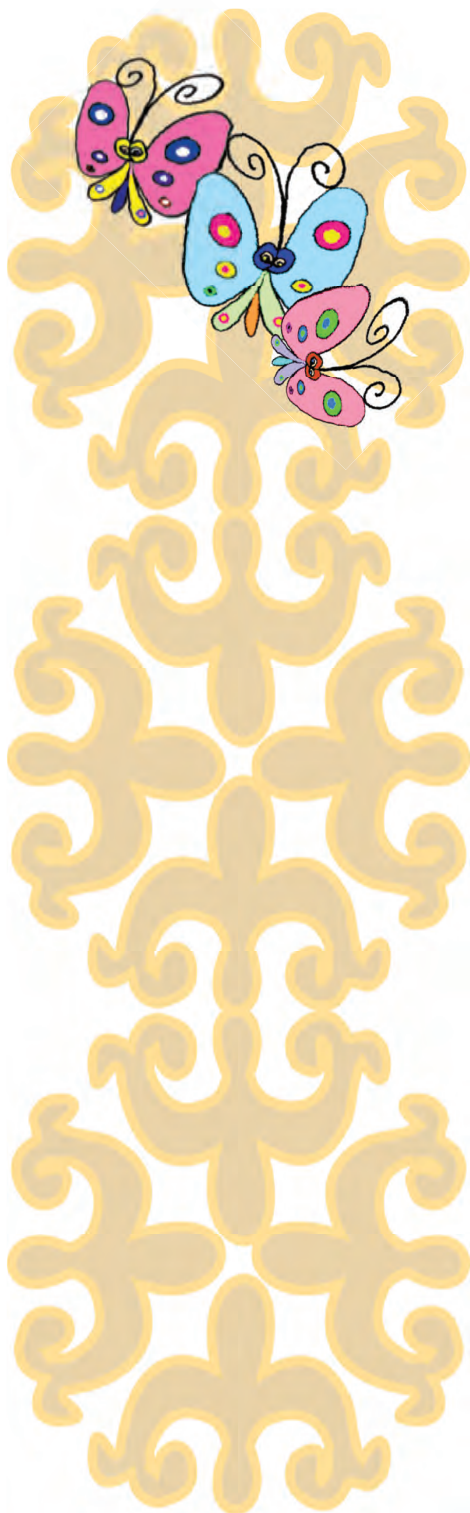
Ауыл аймағымен,
Бота тайлағымен.

Жақында да жақын бар,
Жақынға бергісіз жатың бар.

Жаман туыстан
Жақсы таныс артық.

Жаныңды қинасаң,
Ерлік оңай.
Жақыныңа бұрмасаң,
Билік оңай.

Ағайын ала болса,
Ауыздағысынан айырылар.

ТӘРБИЕ, ҮЛГІ-ӨНЕГЕ

Бала тәрбиесі – бесіктен.
Тәрбиелі адам – тағалы атпен тең.

Әдепті бала – арлы бала,
Әдепсіз бала – сорлы бала.

Арбаның алдыңғы дөңгелегі
қайда жүрсе,
Соңғы дөңгелегі сонда жүрер.

Жаны сұлудың тәні сұлу.

Балапан ұяда не көрсе,
Ұшқанда соны іледі.

Келінім, саған айтам,
Қызым, сен тыңда.

Қайтып кірер есікті
Қатты серіппе.

Су ішкен құдығыңа түкірме!

Қарағайға қарап тал өсер,
Құрдасына қарап бала өсер.

Ауру қалса да,
Әдет қалмайды.

Аңдамай сөйлеген
Ауырмай өлер.

Өлімнен ұят күшті.

Ойнақтаған бота
От басады.

Ойыннан от шығар.

Әлін білмеген – әлек.

Ұлға отыз үйден тыю,
Қызға қырық үйден тыю.

Талап – талмас қанат.

Іздеген мұратына жетеді.

Көрмес
Түйені де көрмес.

Жығылып жатып,
Сүрінгенге күлме.

Таспен ұрғанды
аспен ұр.

Алдыңа келсе,
Атаңның құнын кешір.

Жанған от – тәнді жылытады.
Жақсы сөз – жанды жылытады.

Жоқ болсаң – жасыма,
Тоқ болсаң – тасыма.

Сұраған алады,
Іздеген табады.

Кішіпейіл болғанмен,
Кішірейіп кетпейсің.
Өр көкірек болғанмен,
Ұлылыққа жетпейсің.

Атаңа не қылсаң,
Алдыңа сол келеді.

Біреудің қолымен от көсе ме.

Өнерлі баланың он саусағы тең,
Өнерсіз баланың бір саусағы кем.

Құрмет етсең,
Құрмет көрерсің.

Мал жан үшін керек,
Жан ар үшін керек.

Өзіңді зор тұтпа,
Өзгені қор тұтпа.

Қанағат қарын тойғызады,
Қанағатсыздық
Жалғыз атын сойғызады.

Сабыр түбі – сары алтын,
Сарғайған жетер мұратқа,
Сабырсыз қалар ұятқа.

Жүзігің алтын болғанша,
Жүзің жарқын болсын.

Қисықтың көлеңкесі де қисық.

Оң қолың ұрыс бастаса,
Сол қолың арашашы болсын.

Сол көзің оң көзіңе
қарауыл болсын.

Жылтырағанның бәрі
алтын емес.

Қолмен істегенді
Мойнымен көтереді.

Жел дауылды шақырады,
Бұлт жауынды шақырады.

Кебекті үрме, көзіңе түсер.

Ештен кеш жақсы.

Шешеге қарап қыз өсер,
Әкеге қарап ұл өсер.

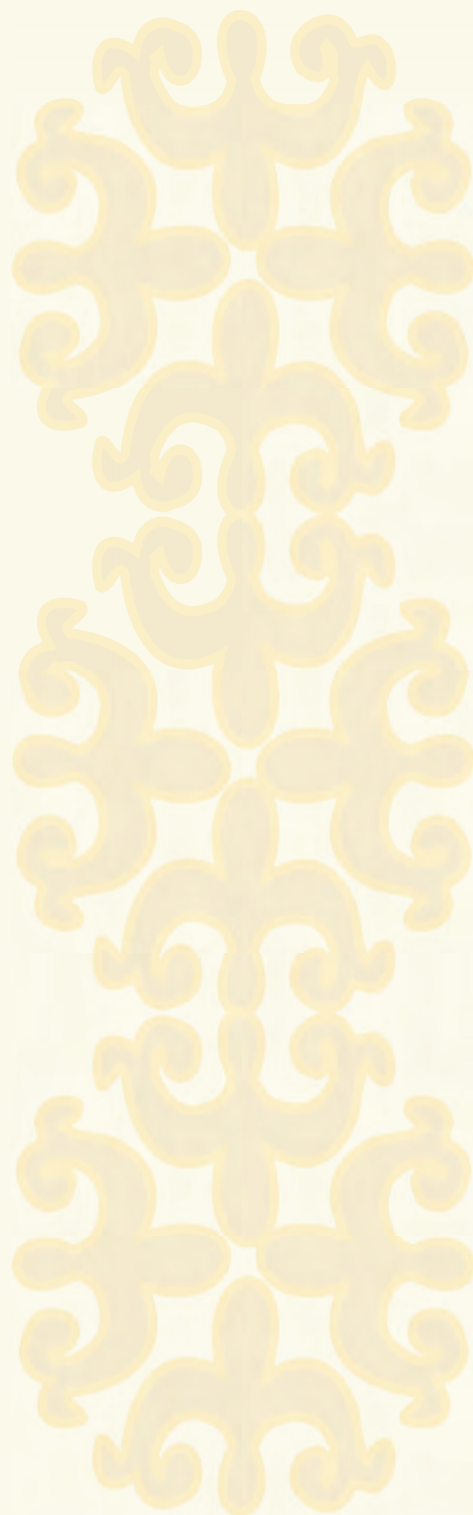
Әдепті бала
Ата-анасын мақтатар.
Әдепсіз бала,
Ата-анасын қақсатар.

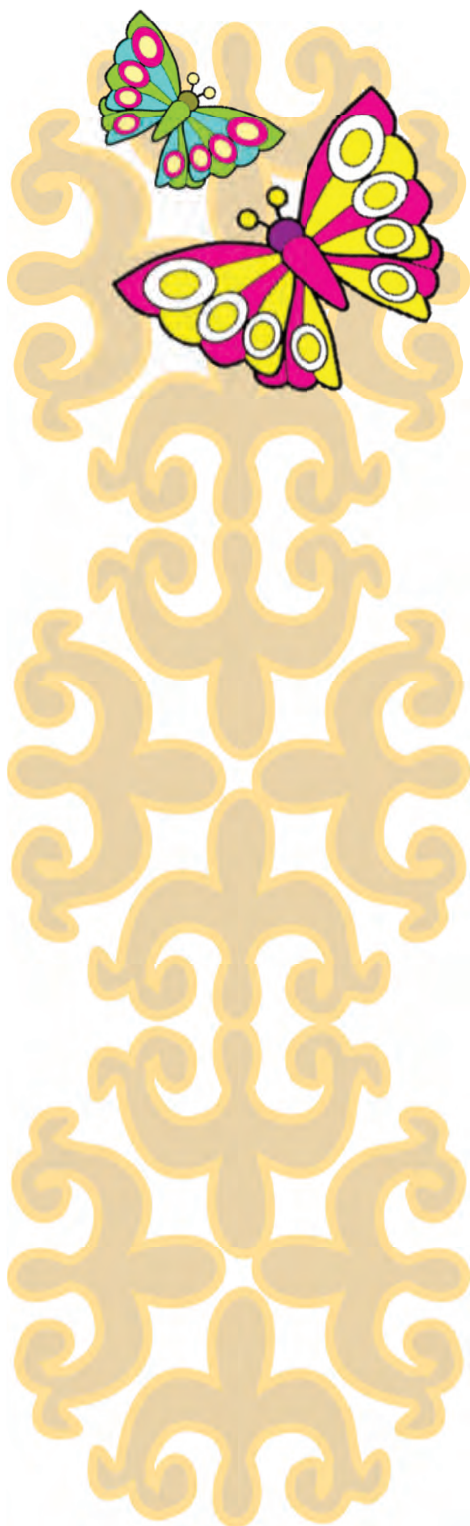
ДЕНСАУЛЫҚ, АС-ТАҒАМ, ТАЗАЛЫҚ

Денсаулық – зор байлық.

Аурудың алдын ал.

Ауруын жасырған өледі.

Аш кісі – ұрысқақ,
Ауру кісі – тырысқақ.

Бас аманда мал тәтті,
Бас ауырса, жан тәтті.

Күлкі – ашылған гүл,
Көңіл – шашылған нұр.

Ауру жайын баққан біледі,
Аңның жайын атқан біледі.

Үш нәрсенің алдын ал:
Арудың алдын ал,
Жаудың алдын ал,
Қайта қозған даудың алдын ал.

Кесел батпандап кіріп,
Мысқалдап шығады.

Сырқат тән жарасы,
Қайғы жан жарасы.

Қара көзден нұр тайса,
Қарға адым жер мұң болар.

Ұйқы – тынықтырады,
Жұмыс – шынықтырады.

Қай жерің ауырса,
Жаның сол жерде.

Емнің алды – еңбек.

Ауырып ем іздегенше,
Ауырмайтын жол ізде.

Тазалық – саулық негізі,
Саулық – байлық негізі.

Тыста ұзақ жүргенің –
Ұзақ өмір сүргенің.

Ас адамның арқауы.

Ас тұрған жерде ауру
тұрмайды.

Тоқ адамды ұйқы басады,
Аш адамнан ұйқы қашады.
Шыбын да балға қонады.

Қазан қайнап тұрса,
Ақыл сайрап тұрады.

Атты қамшымен айдама,
Жеммен айда.

Ат адамның қанаты,
Ас адамның қуаты.

Арпа, бидай ас екен,
Алтын, күміс тас екен.

Ет – етке, сорпа – бетке.

Қотыр қолдан жұғады,
Таз тақиядан жұғады.

Жұғын бар жерде –
шыбын бар,
Шыбын бар жерде –
шығын бар.

Тазалық – денсаулық негізі,
Денсаулық – байлық негізі.

**ЕҢБЕК,
ЕҢБЕКҚОРЛЫҚ,
ЕРІНШЕКТІК**

Ер дәулеті – еңбек.

Еңбексіз өмір жоқ,
Ауырсыз жеңіл жоқ.

Бейнетің қатты болса,
Татқаның тәтті болар.

Бейнет,
Бейнет түбі – зейнет.

Еңбек етсең – емерсің.

Қолы қимылдағанның
Ауызы қимылдар.

Еңбегіне қарай, өнбегі.

Еңбек – ширатады.
Өмір – үйретеді.

Еңбек пен бақыт егіз.

Еңбекқор
Ұйқыдан ширап тұрады.
Еріншек
Ұйқыдан қирап тұрады.

Кедейлік кетсін десең, еңбек ет,
Молшылық жетсін десең, еңбек ет.

Бір еңбектің – бір рақаты бар.

Ерінген екі істейді.

Қалған іске – қар жауар.

Еңбек – ырыстың бұлағы,
Еңбек – бақыттың шырағы.

Шапқан озар,
Жатқан тозар.

Еңбектің наны тәтті.
Жалқаудың жаны тәтті.

Еңбек адамды бүтіндейді.
Жалқаулық адамды түтіп жейді.

Кедейлік жаны тәтті жалқауға үйір,
Еңбек ете білмейтін аңқауға үйір.

Жалқаудың жұмысы өнбейді
Жаяудың жүрісі өнбейді.

Маңдайы терлемегеннің
Қазаны қайнамайды.

Ақымақ күлкіге тоймайды,
Жалқау ұйқыға тоймайды.

Еріншектің егіні піспес.

Аттың сүріншегі,
Жігіттің еріншегі жаман.

Еріншекке есік пен төр –
Екі күндік жер.

АРМАН, МАҚСАТ

Құсты қанат ұшырар,
Ерді талап ұшырар.

Арман – адамға қанат.

Талап – талмас қанат.

Ынта болса адамда,
Қиын іс жоқ ғаламда.

Жан қиналмай жұмыс бітпес,
Талап қылмай мұратқа жетпес.

Арманы жоқ жігіттің пәрмені
жоқ.
Армансыз адам алысқа бармас.

Талабы жоқ жас ұлан –
Жалыны жоқ шоқпен тең.

Іздеген мұратына жетеді.

Ақылы жоқтың – арманы жоқ.

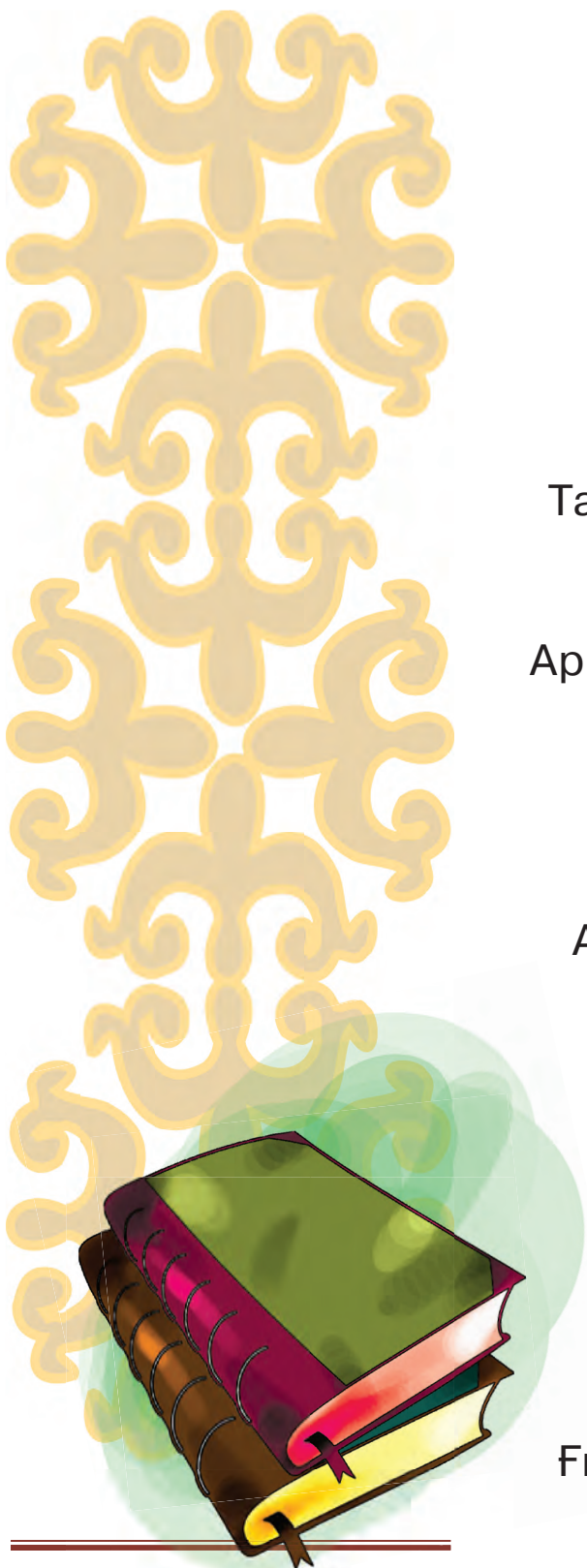
ӨНЕР, БІЛІМ-ҒЫЛЫМ

Өнер алды – қызыл тіл.

Өнерлі өрге жүзеді.

Сөз өнері – өлеңде,
Қол өнері – кілемде.

Өнер – ағып жатқан бұлақ,
Ғылым – жанып тұрған шырақ.

Жігітке жетпіс өнер де аз.

Тіл тас жарады,
Тас жармаса, бас жарады.

Шебердің қолы – ортақ,
Шешеннің тілі – ортақ.

Тіл – тиексіз.

Сөз тапқанға қолқа жоқ.

Көп сөз – күміс,
Аз сөз – алтын.

Шешеннің сөзі – мерген,
Шебердің көзі – мерген.

Ойнап сөйлесең де,
Ойлап сөйле.

Сөз сүйектен өтеді,
Таяқ еттен өтеді.

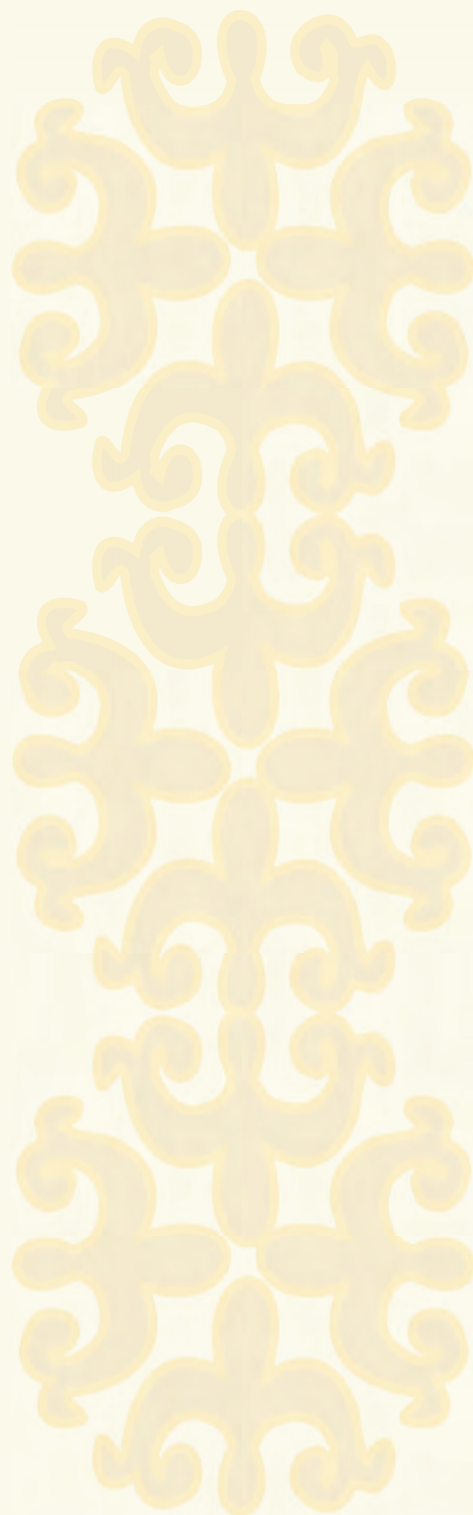
Жақсы сөз – жарым ырыс.

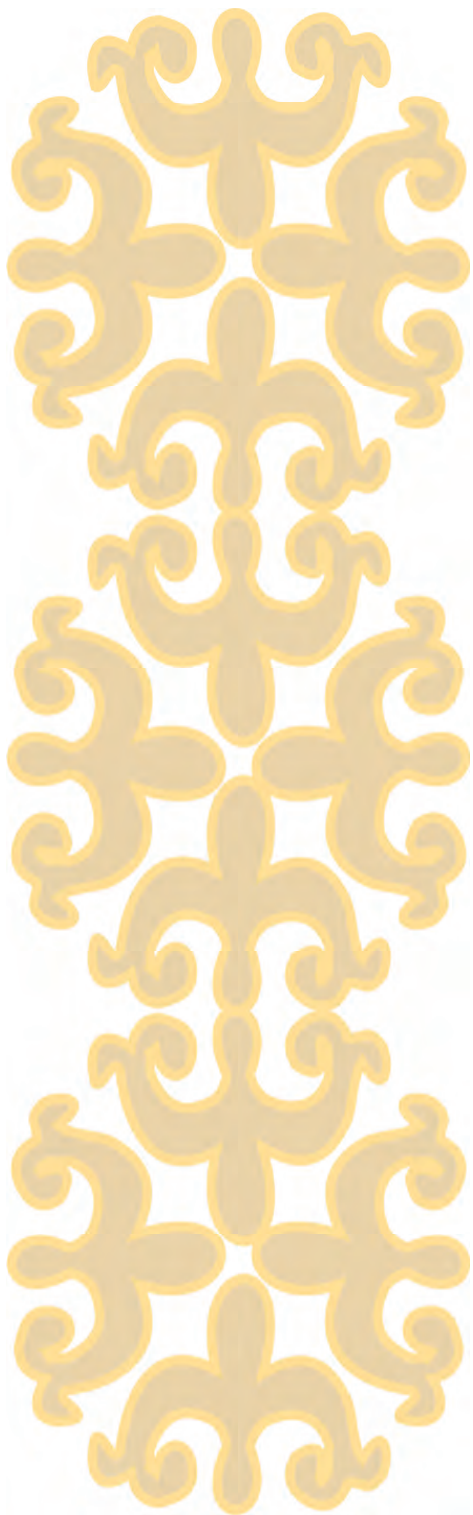
Орынсыз сөз орға жығады.

Ақынның тілі қылыштан өткір,
Қылдан нәзік.

Адам тілінен,
Ат аяғынан жазады.

Ең тәтті де – тіл,
Ең ащы да – тіл,
Ең жұмсақ та – тіл,
Ең қатты да – тіл.

Жақсының өзі өлсе де,
Сөзі өлмейді.

Айтылған сөз – атылған оқ.

Тіс – тілдің қамалы.

Сегіз тұтам сар садақ,
Секірген аңды сұлатар.
Сегіз қырлы өткір сөз,
Сойылдай ерді құлатар.

Аяққа кісен салуға болар,
Қолға кісен салуға болар,
Тілге кісен салуға болмас.

Орақты ора білмесең,
Қолыңды кесерсің.
Сөзіңді сөйлей білмесең,
Жолыңды кесерсің.

Қолың ұста болсын,
Сөзің қысқа болсын!

Өлеңді қосылып айтқан жақсы,
Сөзді тосып айтқан жақсы.

Өнерді үйрен де жирен.

Әр нәрсеге асық болғанша,
Бір нәрсеге машық бол.

Бөрі соғар жігіттің
Бөрігінен белгілі.
Балта соғар жігіттің
Көрігінен белгілі.

Ата көрген оқ жоңар,
Ана көрген тон пішер.

Өнер көзі – халықта.

Тігіншіні инесі асырайды.

Ұстаның бізі сүйкімді,
Жақсының сөзі сүйкімді.

Астыңда дөнелің болғанша,
Қолыңда өнерің болсын.

Өнерлі бала елдің көркі,
Үкілі қамыс көлдің көркі.

Өнер – мінсең ат,
Ұшсаң – қанат.
Кисең – жанат,
Ішсең – тамақ.

Жеті жұрттың тілін біл,
Жеті түрлі білім біл.

Кісінің кісілігі,
Киімінде емес, білімінде.

Шам жарығы түбіне түспейді.

Киіміне қарап, қарсы алады,
Біліміне қарап шығарып салады.

Түйедей бойың болғанша,
Түймедей ойың болсын.

Ғылым гауһар –
Бағасы жоқ.
Надандық кесел –
Дауасы жоқ.

Көп сөйлеген білімді емес,
Дөп сөйлеген білімді.

Ердің атын аты шығарар,
Ғалымның атын хаты шығарар.

Білекті бірді жығады,
Білімді мыңды жығады.

Күш – білімде,
Білім – кітапта.

Қына тасқа бітеді,
Білім басқа бітеді.

Білімдіге дүние жарық,
Білімсіздің күні кәріп.

Болат біз қап түбінде жатпас.

Кітап – білім бұлағы,
Білім – өмір шырағы!

Көп оқыған білмейді,
Көп тоқыған біледі.

Білімі жоқ ұл,
Жұпары жоқ гүл.

ТОЙ-ДУМАН, ҚУАНЫШ

Тойдың болғанынан,
Боладысы қызық.

Аты, тоны сай кісі,
Жиын, тойға барысар,
Ұлы, қызы бар кісі,
Құдалыққа барысар.

Шақырусыз тойға барғанша,
Шарығыңды ки де, қойға бар.

Көңілдінің үйінде
Күнде мейрам, күнде той.

Жақсының жүрген жері –
Күнде жиын, күнде той.

Той – Құдайдың қазынасы.

Той десе, қу бас домалар.

Өлең – көңілдің ажары.

Батыр жігіт жол бастар,
Ақын жігіт той бастар.

Гүлсіз болса – жер мұңлы,
Күлкісіз болса – ел мұңлы.

Күлкі – ашылған гүл,
Көңіл – шашылған нұр.

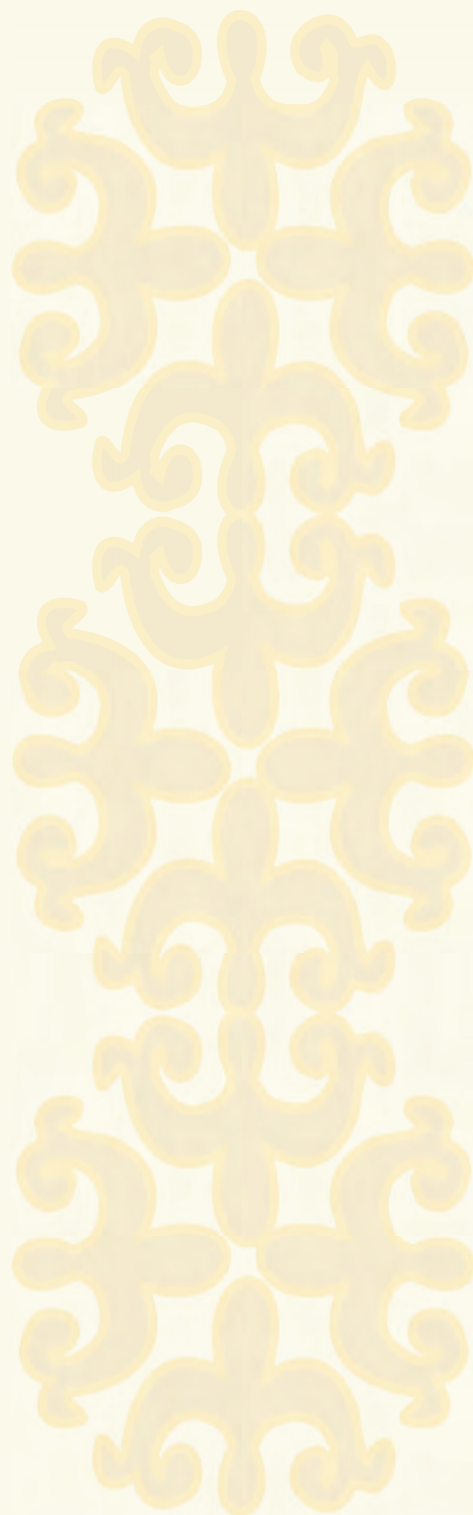
ӘДЕТ-ҒҰРЫП, САЛТ-ДӘСТҮР

Жаңылмас жақ болмас,
Сүрінбес тұяқ болмас.

Алдыңа келсе,
Атаңның құнын кеш.

Адасқанның айыбы жоқ,
Қайтып үйірін тапқан соң.

Орамал тонға жарамаса да,
Жолға жарайды.

Бір күн дәм татқанға,
қырық күн сәлем.

Ескерген ескі асынан сақтайды.

Береген қолым алаған.

Тойған тамақ түске жетпес,
Ықылас естен кетпес.

Ас иесімен тәтті.

Шақырған жерден қалма,
Шақырмаған жерге барма.

Алты жасар бала алыстан келсе,
Алпыс жасар кәрі алдынан шығар.

Құрғақ қасық ауыз жыртар.

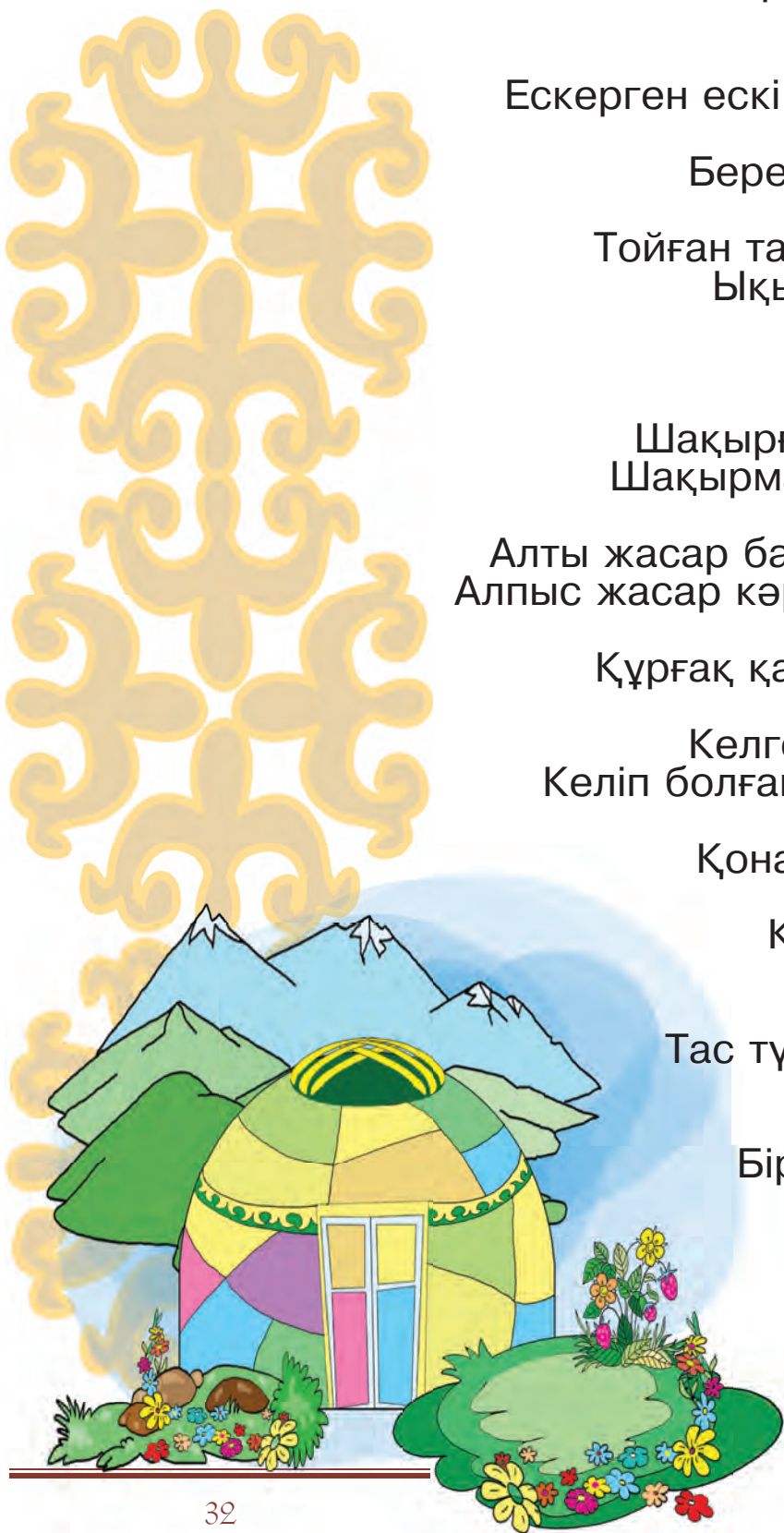
Келгенше қонақ ұялар,
Келіп болған соң үй іші ұялар.

Қонақ атаңнан да ұлы.

Құтты қонақ келсе,
Қой егіз табады.

Тас түскен жеріне ауыр.

Мың сіз-бізден
Бір шыж-быж артық.

АБЫРОЙ, АР-НАМЫС, ҰЯТ

Жігітке абыرويدан айырылғанша,
Жанынан айырылған артық.

Тәнім – жанымның садағасы,
Жаным – арымның садағасы.

Жарлы болсаң да арлы бол.

Мал сақтама, ар сақта.

Малыңа сүйенбе, арыңа сүйен.

Ер – халқының ұлы, намысының құлы.

Қоянды қамыс, ерді намыс өлтіреді.

Жігіттің құны жүз жылқы,
ары мың жылқы.

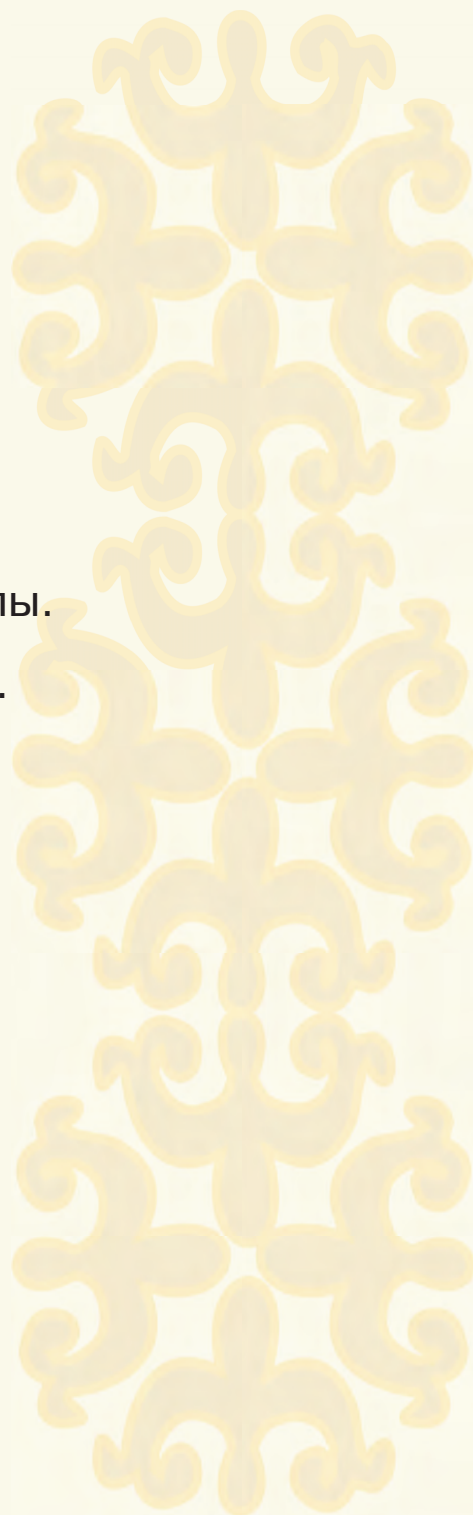
Ел намысы – ер намысы.

Қазаннан қақпақ кетсе,
иттен ұят кетеді.

Ақылың болса арыңды сақта,
Ар-ұят керек әр уақытта.

Өлімнен ұят күшті.

Еңбек – өмірді ұзартады,
Ұят – бетті қызартады.

ӨТІРІК, ШЫНДЫҚ, ӘЗІЛ-ҚАЛЖЫҢ

Өтірік пен өсек ағайынды.

Өтірік деген дұшпан бар,
отқа сүйреп салады.

Өтірікшінің шын сөзі зая кетер.

Өтірік өрге бастырмас.

Өтіріктің құйрығы бір-ақ тұтам.

Біреудің сөзіне сенбе,
өзіңнің көзіңе сен.
Жақсы өтіріктен
жаман шындық артық.

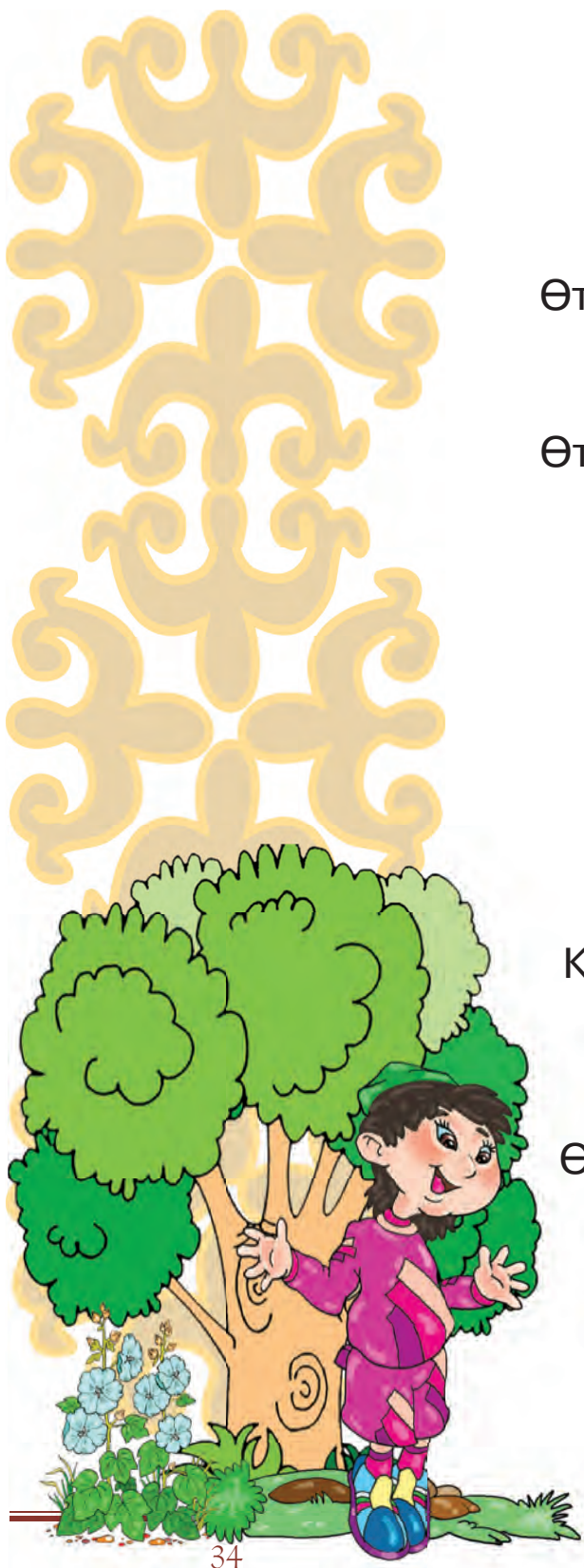
Өтірік деген дұшпан бар,
Отқа сүйреп салады.
Әділет деген аға бар,
Дұшпанның қолын қағады.

Түстік жерге өтірік айтсаң,
Кешке артыңнан қуып жетеді.

Өтірікті – шындай,
Ақсақты – тыңдай.

Өтірік – қаңбақ, шын – салмақ.

Ақиқат қамал алдырар.

Аққа Құдай жақ.

Шындықтың оты өшпес.

Отты үрлеген жағар,
Шындықты іздеген табар.

Шындық бар жерде
өтірік байқап жүреді,
Шындық жоқ жерде шіреніп,
шайқап жүреді.

Жасыңда қылжың болсаң,
Өскенде мылжың боларсың.

Ойыннан от шығар.

Әзілдің алысқа бармағаны жақсы.

Арыстанның ойынынан
түлкінің мойыны үзіледі.

Атпен ойнаған тайдың жілігі сынады.

Ойнаған бота от басар.

Кәрі түйе ойнақтаса жұт болар.

Бір аяқ қымыздың екі аяқ желігі бар.

Өлейін деген тышқан мысықтың
құйрығымен ойнайды.

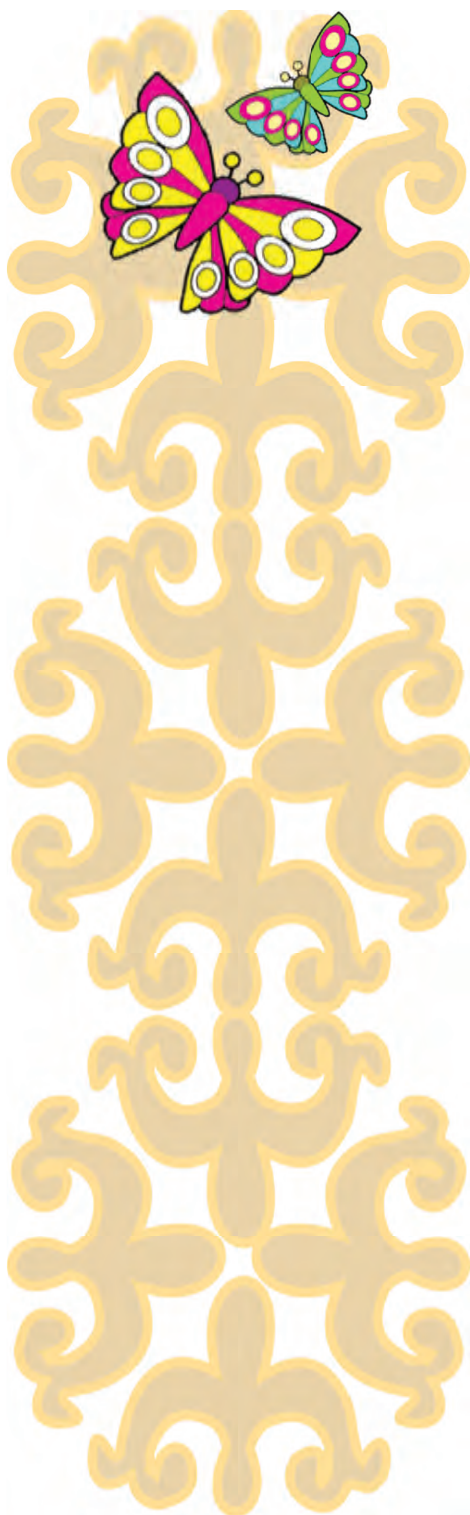
ӨМІР, ЖАСТЫҚ ШАҚ, КӘРІЛІК

Біреуге өлім тілегенше,
Өзіңе өмір тіле.

Балалық шағы – патшаның тағы.

Жастық – желік.

Жас – кәрінің көзі,
Кәрі – жастың тезі.

Жас кезімді бейнет бер,
Қартайғанда зейнет бер.

Баланың сегізінде тісі түседі,
сексенінде ісі түседі.

Шөп те басынан қурайды.

Көңіл қартаймас, көз қартаяр.
Ат тұяғын тай басар.

Қырықтан артық жас жоқ,
Қымыздан артық ас жоқ.

Жастық көкке,
кәрілік жерге қаратады.

Адам өзінен кейінгілерді
көріп қартаяды.

Бүркіт қартайса,
тышқаншыл болады.

Алтыға дейін бала ерке,
Алпыстан кейін шал ерке.

Қасқырдан қайрат кетсе,
Ешкіні апа,
Текені жезде дейді.

Кәрі – кәрінің сөзі дәрі.

Ақылды қария – ағып жатқан дария.

Қарты бар үйдің құты бар.

Ауылыңда қартың болса,
Жазып қойған хатпен тең.

ЖАҚСЫЛЫҚ ПЕН ЖАМАНДЫҚ

Жақсыда жаттық жоқ.

Жақсының өзі өлгенмен
Сөзі өлмейді.

Өзі жақсы кісіге,
Бір кісілік орын бар.

Ақ сауыттың жағасы бар,
Жеңі жоқ,
Шын жақсының ашуы бар,
Кегі жоқ.

Жақсы адам жолдасынан байқалады.

Жақсымын деп мақтанба,
Халық айтпай.
Батырмын деп мақтанба,
Жеңіп қайтпай.

Күн ортақ,
Ай ортақ,
Жақсы ортақ.

Жақсы кісі қартайса да,
Ақылынан танбас.
Жақсы ат қартайса да,
Жүрісінен танбас.

Жақсы лебіз –
Жарым ырыс.

Жақсының аты өлмейді,
Ақынның хаты өлмейді.

Жақсы қыз –
Жағадағы құндыз,
Жақсы жігіт –
Көктегі жұлдыз.

Жақсы туса – ел ырысы,
Жауын жауса – жер ырысы.

Жақсы жатырқамайды,
Аңқау аңдамайды,
Әңгүдік тыңдамайды.

Жақсымен сөйлессең,
Көңілің ашылады.
Биік төбеге шықсаң
Көзің ашылады.

Ақ сұңқар, ұшқырмын деп мақтанба,
Алдыңда құрулы торлар бар.
Арғымақ, жүйрікпін деп мақтанба,
Алдыңда алуан орлар бар.

Жақсы келді дегенше
Жарық келді десейші.
Жақсылықтың үлгісін
Алып келді десейші.

Жақсылықтың ерте-кеші жоқ.

Жақсыдан – шарапат.

Әкең жақсы кісі еді,
Жел жағыңа пана еді.

Анаң жақсы кісі еді,
Жетімдерге ана еді.

Бардан – пейіл,
Жақсыдан – мейір.

Жаңбырсыз жер – жетім,
Жақсысыз ел – жетім.

Су ағады сайменен,
Шам жанады майменен.
Жақсыға жақсы қосылса,
Күн туады айменен.

Атадан – өсиет,
Анадан – қасиет.

Жаны жақсы ағаның
Етегін баспа, жолын қу.
Болайын деген баланың
Бетін қақпа, белін бу.

Қызың жақсы болса,
Өрісің кеңейеді.
Ұлың жақсы болса,
Қонысың кеңейеді.

Аға болар жігіттің
Етек-жеңі кең келер.
Арғымақ болар құлынның
Жал, құйрығы дөңгелер.

Жақсылыққа жерік кісі –
Уәдесіне берік кісі.

Екі тентек кездесе,
Төбелеспен тарқайды.
Екі мылжың кездесе,
Ерегіспен тарқайды.
Екі жақсы кездесе,
Елжіресіп тарқайды.

Жақсының өңі қартайса да,
Көңілі қартаймайды.

Жақсы іске жан сүйінер.

Жақсының жаттығы жоқ.

Жақсы жастан шығады,
Темір тастан шығады.

Жігіт жақсысын Сұлтан дейді.
Ит жақсысын Сырттан дейді.

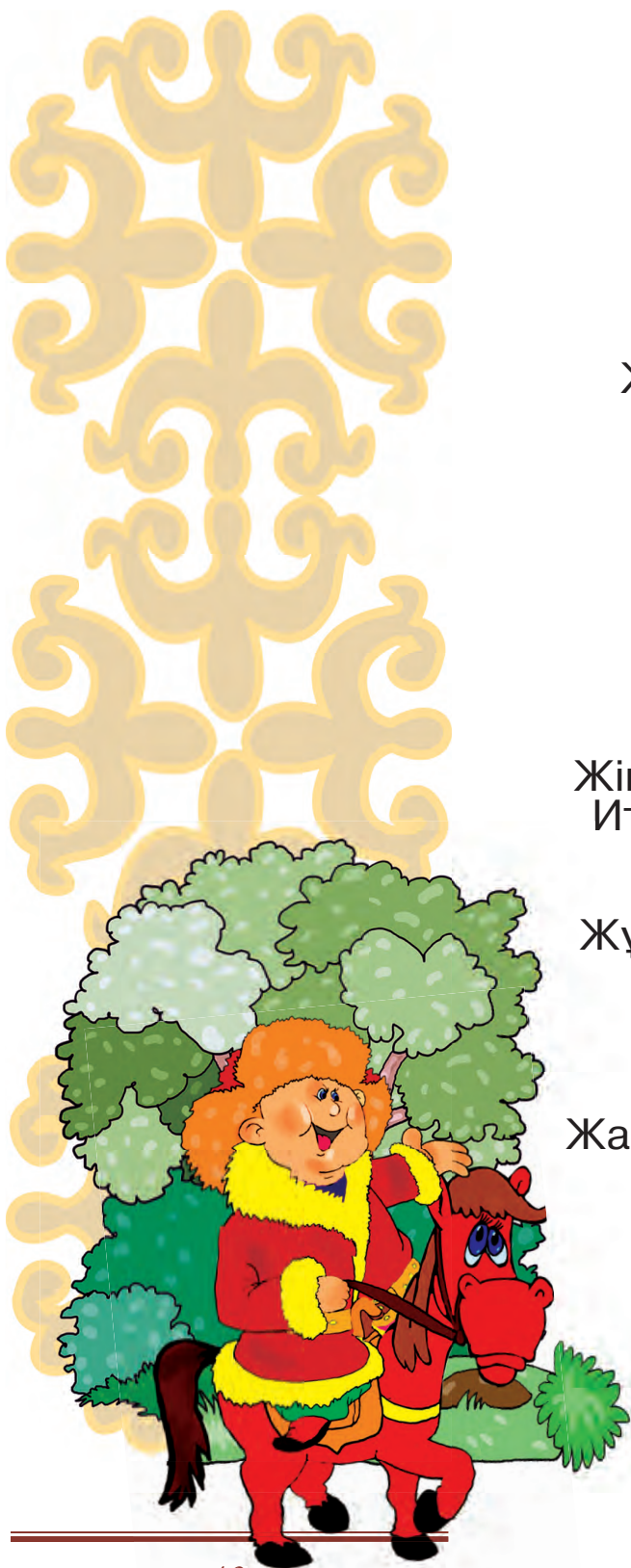
Жақсы – елдің мақтаны,
Жұпар гүл – жердің мақтаны.

Жақсыны көріп –
Жан семіреді.

Жақсылық етсең, жарты етпе.

Жақсы жаныңа жолдас,
Жаман малыңа жолдас.

Күншілдің күні шықпас.

Кең пейілдің ішінде кен жатады,
Тар пейілдің ішінде тас жатады.

Әркім жолдас болады
амандықта,
Жаман тастап кетеді
жамандықта.

Жел тұрмаса, шөптің басы
қимылдамайды.

БАЙЛЫҚ ПЕН КЕДЕЙЛІК

Жоқтық ұят емес,
Тоқтық мұрат емес.

Аттыға жаяу жолдас болмас.

Жаяуға жол алыс.

Аш бала
Тоқ баламен ойнамайды.
Тоқ бала
Аш болам деп ойламайды.

Аузы қисық болса да
Байдың ұлы сөйлесін.

Сараң бай союға қозы таппай
Жарлының жалғыз тоқтысын
сұрайды.

Бар мақтанса, табылар,
Жарлы мақтанса, шабылар.

Көз бір уыс топыраққа тояды.

Малға жарлылық – жарлылық
Ақылға жарлылық – сорлылық.

Он екі мүшең сау болса
Сәулет емей немене?!
Он саусағың сау болса
Дәулет емей немене?!

Барымтаны бай алады,
Бәлесі кедейге қалады.

Бай бір жұттық,
Батыр бір оқтық.

Бармын деп мақтанба,
Жоқпын деп қорланба.

Бар болсаң – аспа,
Жоқ болсаң – саспа.

Бай болып көргеніміз жоқ,
Кедей болып өлгеніміз жоқ.

Жоққа жүйрік жетпейді.

Көптен дәметкен,
Аздан құр қалады.

Базары жақын – байымас.

Үйдегі есепті
Базардағы нарық бұзар.

Ақшада көз жоқ.

Қысқа жіп күрмеуге келмес.

Басқа түссе – баспақшыл.

Жоқшылық жомарт ердің қолын байлар.

Біреу тойып секіреді,
Біреу тоңып секіреді.

Қарыз қатынас бұзады.

Бай атқа мінсе, құтты болсын дейді,
Кедей атқа мінсе, қайдан алдың дейді.

БАҚЫТ ПЕН БАҚЫТСЫЗДЫҚ

Бақ қонатын адамның,
Ұлы епті, қызы көрікті болады.

Таудай талаптан – бармақтай бақ.

Батар күннің атар таңы бар.

Басыңа бақ қонғанда,
Елден асқан данасың.
Басыңнан бақ тайғанда,
Қалыбыңа барарсың.

Ақсақ түйенің аузына
Жел айдаған қаңбақ түсер.

Жарлының жалғыз қозысын
қасқыр жейді.

Бұлт қайда қонса,
Береке сонда көшеді.

Жұт жеті ағайынды.

Құлан құдыққа құласа,
Құлағында құрбақа ойнайды.

Жау жағадан алғанда,
ит етекпен тартады.

Қойға қасқар шапқанда,
ит семіреді.

Жазым болса,
быламыққа тіс сынар.

Жамандық аяқ астында.

Семіз қозы пышаққа сұранып тұрады.

Қырсыққанда қымыран іриді.

Қырықтың бірі қыдыр.

Бағы тайған адамды
түйе үстінен ит қабар.

Жолы болар жігіттің
Желі оңынан тұрады.

Аңшының кешіккенінен сүйін.

Сау басқа сақина тілеп.

Күріш арқасында күрмек су ішер.

Қаралы көңіл – жаралы.

Олай тартсаң – өгіз өледі,
Бұлай тартсаң – арба сынады.

Аспаннан іздегенім
аяғымның астынан шықты.

Жапалақты тасқа ұрсаң да,
Жапалақ өледі.
Таспен жапалақты ұрсаң да,
Жапалақ өледі.

Байтал түгіл бас қайғы.

Жерге түскен жетімдікі.

Сорлының аузы асқа тисе,
мұрны қанайды.

Дүние – кезек.

Өлмегенге өлі балық кездеседі.

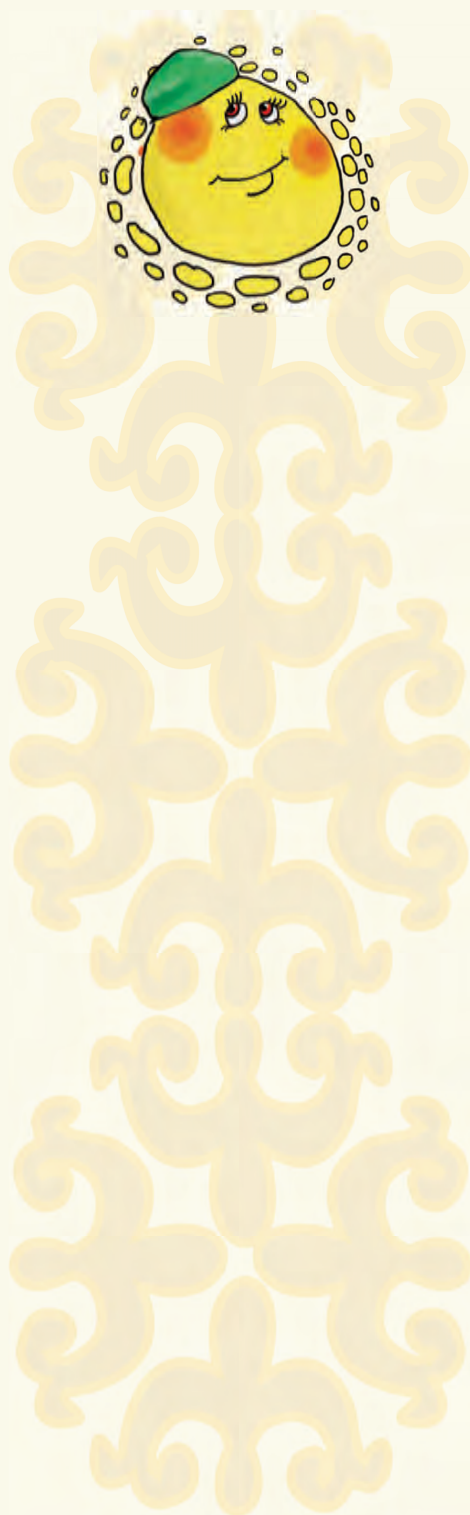
Жаман айтпай жақсы жоқ.

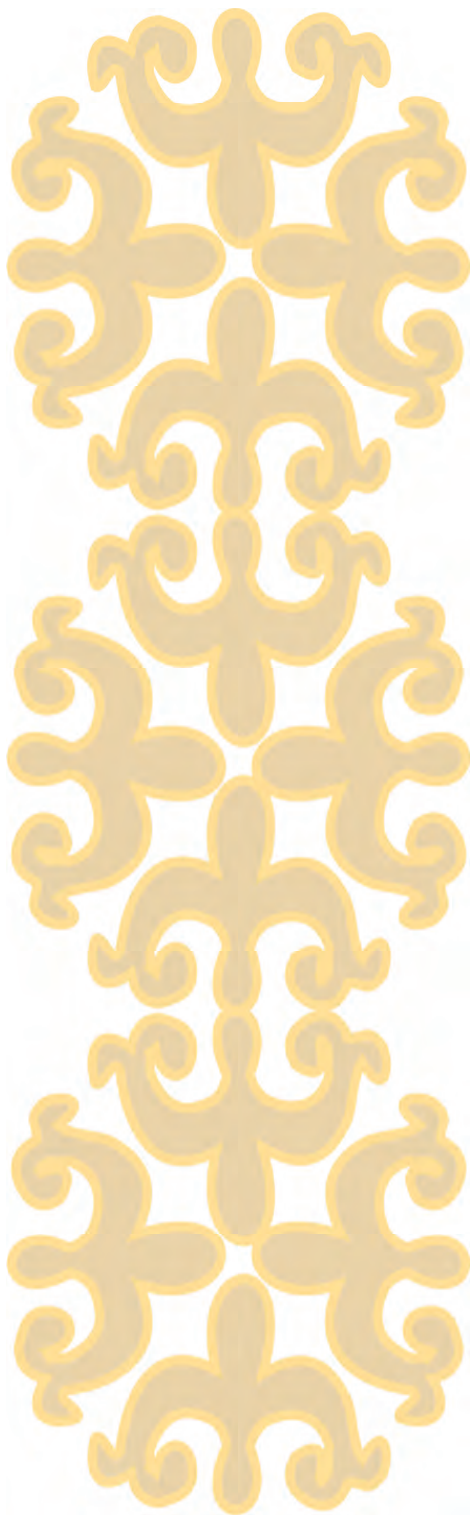
ПАЙДА, ОЛЖА, ШЫҒЫН

Мал өсірсең қой өсір,
Өнімі оның көл-көсір.

Аспандағы сұңқардан қолдағы
тұрымтай артық.

Қайырсыз пайдадан –
қайырлы залал.

Оңай олжа оңалтпас.

Өлі арыстаннан
тірі тышқан артық.

Құдаңның тайын алғың келсе,
Құлынды биесін сұра.

Ат аунаған жерде түк қалар.

Таңдағы тауықтан сол күнгі
жұмыртқа артық.
Жолдағы құйрықтан
қолдағы өкпем артық.

Бүлінген ауылдан бүлдіргі алма.

Керек тастың ауырлығы жоқ.

Шығасы шықпай кіресі кірмейді.

Бір жоқ бір жоқты табады.

Саудада достық жоқ.

Жоғалған пышақтың сабы алтын.

Ескі жұрттың кәдірі
көшкенде білінер,
Ер жігіттің кәдірі
өлгенде білінер.

Оңай олжа тұрмас қолға.

Желмен келген желмен кетеді.

Ханның қасында болғанша,
судың басында бол.

Саудагер құнықса,
сақалын күзеп сатар.

Алдың – ұттың,
Саттың – жұттың.

Ала қойды бөле қырыққан жүнге жарымас.

Сүйекпен ұрған ит қыңсыламайды.

Қыстағы қар, жаздағы жаңбыр –
Жерге жауған нұр.

Шығасыға иесі басшы.

Бір жол бар жақын,
Жақын да болса алыс.
Бір жол бар алыс,
Алыс та болса жақын.

Ортақ өгізден оңаша бұзау артық.

ДОСТЫҚ, ЫНТЫМАҚ, БІРЛІК

Асы бар қазан сүйкімді,
Досы бар адам сүйкімді.

Жат асыңа қарайды,
Дос басыңа қарайды.

Тістем нанның қадірін
Тарыққанда білерсің.
Анық достың қадірін
Зарыққанда білерсің.

Қарның ашса қосқа бар,
Қайғың асса досқа бар.

Достың ескісі,
Тонның жаңасы жақсы.

Дұшпан күлдіріп айтады,
Дос жылатып айтады.

Досы көпті жау алмайды,
Ақылы көпті дау алмайды.

Ағаш тамырымен,
Адам досымен мықты.

Доссыз өмір – тұзсыз ас,
Достық құлпын байқап аш.

Досы жоқ адам –
Тұзы жоқ тағам.

Айырылмастай досыңа
Қайырылмастай сөз айтпа.

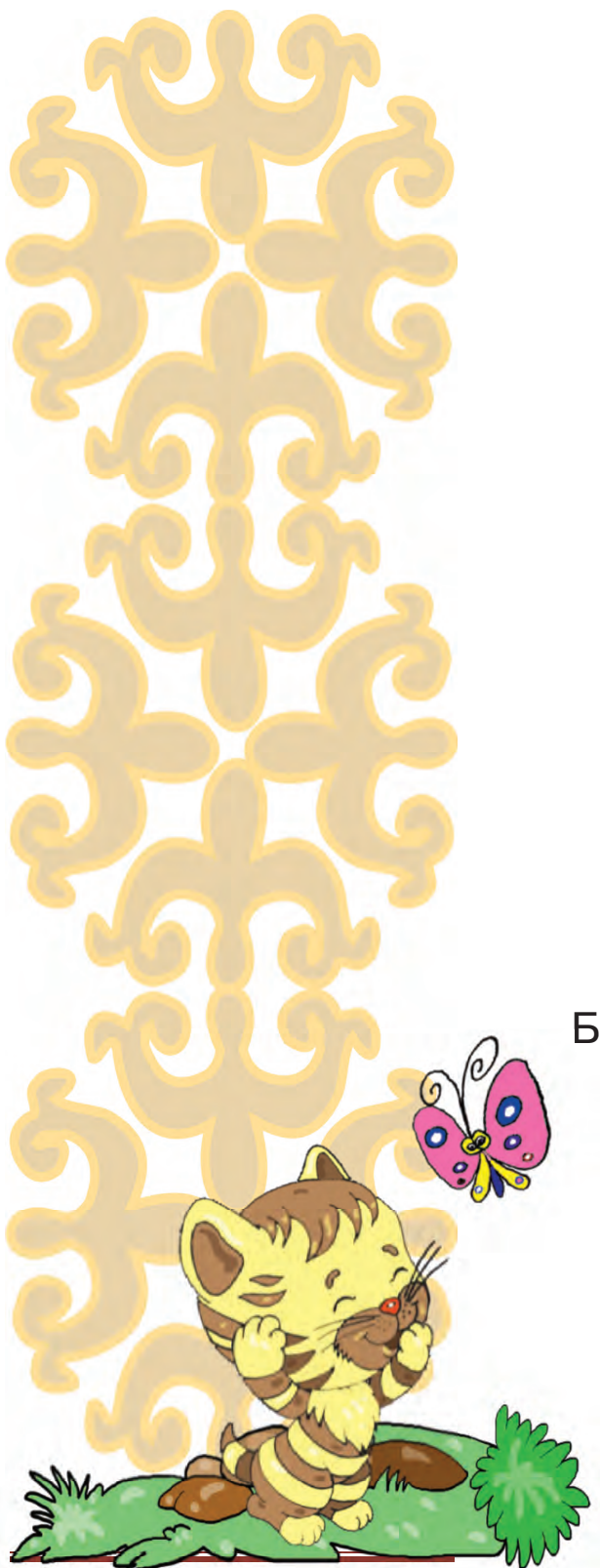
Ырыс алды – ынтымақ.

Бірлік болмай – тірлік болмас.

Алтау ала болса,
Ауыздағы кетеді.
Төртеу түгел болса,
Төбедегі келеді.

Ынтымақтың түбі – игілік,

Бір жеңнен қол шығар,
Бір жағадан бас шығар.

Қырық кісі – бір жақ,
Қыңыр кісі – бір жақ.

Күш – бірлікте.

Саусақ бірікпей –
Ине ілікпейді.

Қол жұмылмай – жылынбайды.

Ұрыстың арты – реніш.
Татулықтың арты – кеніш.

Бірліксіз істе береке жоқ.

БАТЫРЛЫҚ, ҚОРҚАҚТЫҚ

Нар тәуекел – ер ісі.

Ел үмітін ер ақтар,
Ер атағын ел сақтар.

Ер – намысының құлы.

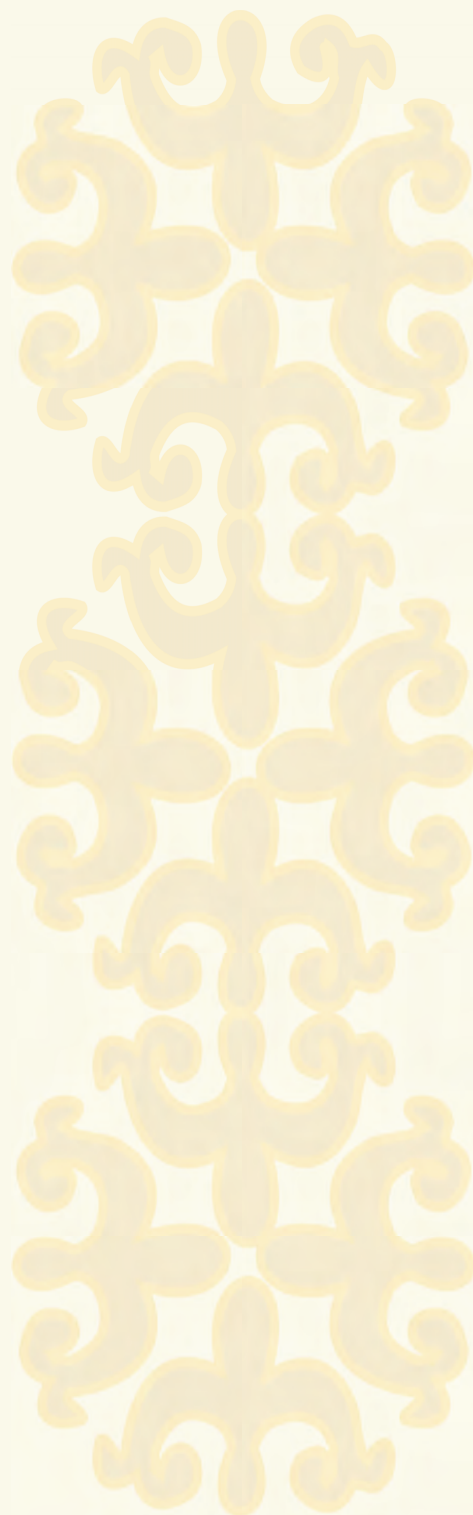
Ерлік білекте емес, жүректе.

Айлалы батыр алдырмас.

Батыр туса – ел ырысы,
Жаңбыр жауса – жер ырысы.

Шын орақшы орақ таңдамайды,
Шын батыр қару таңдамайды.

Болат қайнауда шынығады,
Батыр майданда шынығады.

Шын ер – жеңсе, тасымас,
Жеңілсе, жасымас.

Ат басына күн туса,
Ауыздығымен су ішер;
Ер басына күн туса,
Етігімен су кешер.

Ер жігіттің
Екі сөйлегені – өлгені.

Еменнің
Иілгені – сынғаны.

Батыр – елдің сәулеті,
Бал құрақ – көлдің сәулеті.

Арғымақ бірде жалды,
Бірде жалсыз.
Ер жігіт бірде малды,
Бірде малсыз.

Ер айтпас,
Айтса, қайтпас.

Тәуекел тау жығар.

Отызыңда орда бұзбасаң,
Қырқыңда қыр аса алмассың.

Алпыс күн атан болғанша
Алты күн бура бол.

Жігіт жанған шоқ болсын,
Шоқ болмаса, жоқ болсын.

Батыр қол бастар,
Көсем жол бастар,
Шешен сөз бастар.

Батырды жауда,
Шешенді дауда сына.

Көз қорқақ, қол батыр.

Елі жоқ – жер жетім,
Ері жоқ – ел жетім.

Тауды биік демендер,
Талаптансаң шығарсың.
Жауды мықты демендер,
Жарақтансаң жығарсың.

Ездің тілі – батыр,
Ердің қолы – батыр.

Жігіттің жолбарысы –
Жол торымайды, ел қориды.

Батыр жарқырап жүреді,
Қорқақ – қалтырап жүреді.

Жібек белбеу – белдің көркі,
Батыр жігіт елдің көркі.

Ақылдан асар амал жоқ,
Батылдар алмас қамал жоқ.

Арпасыз ат қыр аса алмас,
Арқасыз батыр жау ала алмас.

Бөрікті тастап,
бөріден құтылуға болмайды.

У ішкен бір өледі,
Ант ішкен мың өледі.

Ер бір рет өледі,
Ез мың рет өледі.

Қоян көлеңкесінен қорқады.

Шегірткеден қорыққан егін екпес.

Сасқан үйрек артымен сүңгір.

Қорыққанға қос көрінеді.

Қорқақтың сылтауы қойнында.

Қорыққан бұрын жұдырықтар.

Үріккен ит үш күн үреді.

АҚЫЛДЫЛЫҚ, АҚЫМАҚТЫҚ

Ақыл – алтын сандық,
адамына қарай ашылар.

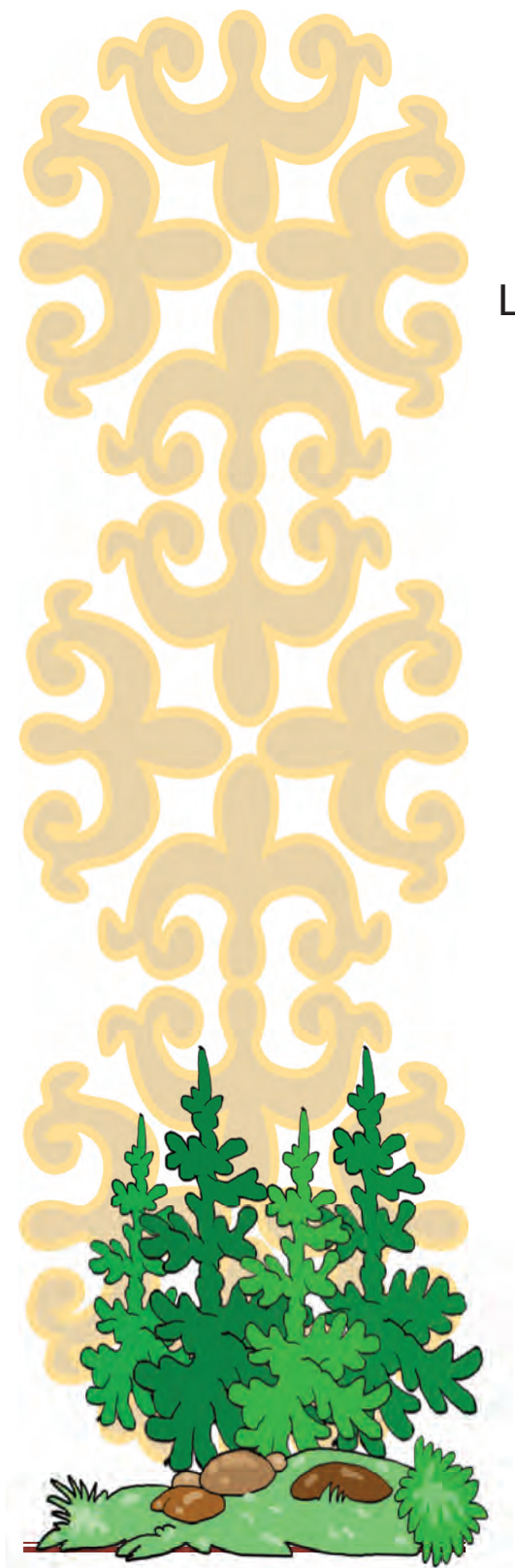
Адам ақылымен бай,
Жер дақылымен бай.

Ақыл арымас, алтын шірімес.

Ақыл бітпес дәулетке,
Дәулет бітпес келбетке.

Ашу – дұшпан, ақыл – дос.

Жыртық жамауға күледі.

Ашу тасады, ақыл басады.

Жақсының жақсылығын айт –
нұры тасысын,
Жаманның жамандығын айт –
құты қашсын.

Ымға түсінбеген, дымға түсінбейді.

Жақсыға шаң жуымас,
Жаманға жан жуымас.

Алғыр жігіт ақылына қарай
іс қылар,
Олақ жігіт оңай жұмысты
күш қылар.

Көп ақымақтың ағасы болғанша,
бір ақылдының інісі бол.

Досы көпті жау алмайды,
Ақылы көпті дау алмайды.

Жаман өз үйіне өзі қонақ.

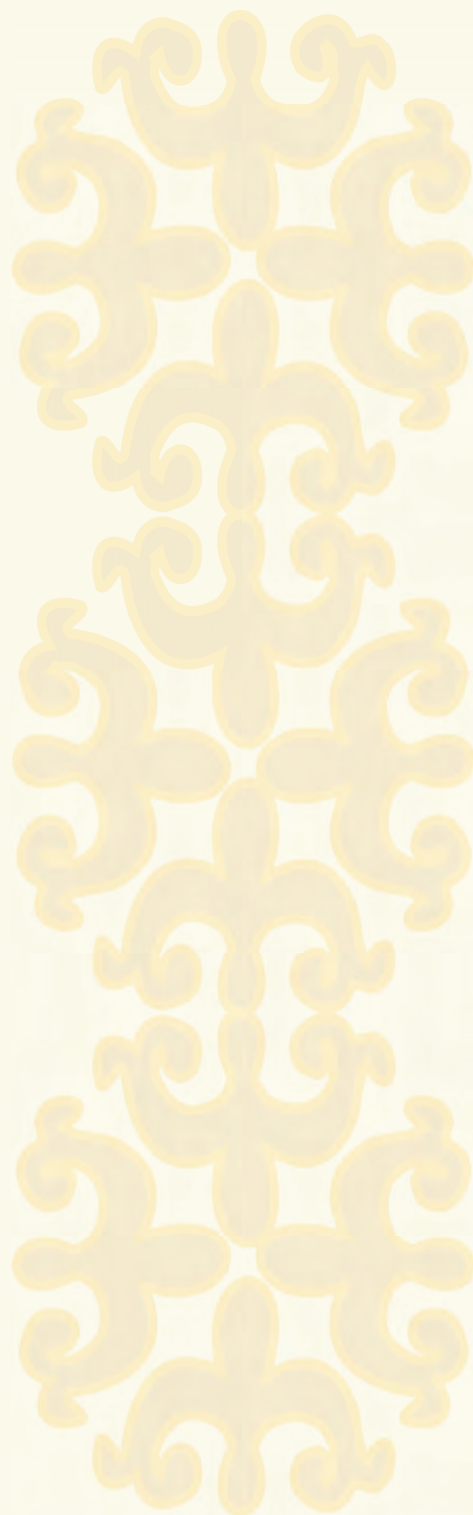
Білмеген у ішеді.

Көрмес, түйені де көрмес.

Ақымақ жауынды күні суға түсер.

Ақылды жылдығын,
ақылсыз күндігін ойлайды.

Ақылсыз бастан мақұл сөз
шықпас.

Жаман етіңе келеді,
жақсы ниетіңе келеді.

Ақыл – дария,
алсаң да таусылмайды,
Жер – қазына,
саусаң да таусылмайды.

Жасы кіші ініні,
Ақылы артса аға тұт.

Ақылсыз бас аяққа тыным бермейді.

Шаш ал десе бас алар.

Ата-ананың ақылы –
Сайрап жатқан жолмен тең.

Ақылдының ақылы –
Сарқылмайтын көлмен тең.

Жығылған сүрінгенге күледі.

Қисық ағаштың көлеңкесі де
қисық.

Ақымақтың ақылы білегінде,
Ақылдының ақылы жүрегінде.

Жаманның ақылы
түстен кейін кіреді.

Жақсы байқап сөйлер,
Жаман шайқап сөйлер.

Ақылсыз жігіт – ауыздықсыз ат.

Жаманның ойыны да жаман.

Ақымақ ішкен-жегенін айтады,
Ақылды көрген-білгенін айтады.

Ақылдыны алысым деме,
Ақылсызды жақыным деме.

Адамның тізгіні – ақыл.

Ашу шабыстырады,
Ақыл жарастырады.

Ақылдыға жан қымбат,
Ақылсызға мал қымбат.

Ақылды көндім десе,
ақымақ жеңдім дейді.

Түбі тесік қазанға
Қанша құйсаң толмайды.
Ақылы жоқ адамға
Қанша айтсаң да қонбайды.

Асқар тау алыстан көрінеді.

Арсыз болса – қыз қорлық,
Ақылсыз болса – ұл қорлық.

Есекке ерген күлге аунар.

Адамға ақыл көптік қылмайды.

Ақылды жігіт атқа да отырар,
Таққа да отырар.

Аузың қайда десе, мұрнын көрсетеді.

Ақылсыз достан ақылды дұшпан артық.

Ақымақ бұзуға бар, түзеуге жоқ.

Басыңа іс түссе,
Жақсы көмек етеді,
Жаман күліп өтеді.

Ақылы аздың – азабы көп.

ҰСТАМДЫЛЫҚ, АШУШАҢДЫҚ

Қой алты күн аштыққа шыдайды.

Қайтып кірер есікті қатты жаппа.

Бүргеге өкпелеп тоныңды
отқа тастама.

Қырқына шыдаған,
қырық біріне де шыдайды.

Асықпаған арбамен қоян алады.

Көш жүре түзелер.

Ағаш та ұстаған
жерінен сынбайды.

Ашынған тілді болады.

Ашу арындайды,
ақыл аяңдайды.

Ашу – пышақ,
ақыл – таяқ.

Орынсыз ашу – от шашу.

Аюды жеңген – жарты ер,
Ашуды жеңген – бүтін ер.

Көзі қарайған там сүзер.

Ас тасыса, қатығы төгілер,
Ашу тасыса, ақылы төгілер.

Сабын кірді ашады,
Сабырсыз сырды ашады.

Ашу – дұшпан, ақыл – дос.

Жаманның ашуы басы жерге тигенше,
Жақсының ашуы шәйі орамал
кепкенше.

Ашу келсе – ақыл кетер.
Ашудан ақыл көп болса,
Ашу не етер?

Ашу үстінде ант жүрмейді.

ҮНЕМШІЛДІК, ҮНЕМСІЗДІК

Теңге тиыннан өсер,
Жылқы құлыннан өсер.

Есепсіз дүние жоқ.

Саумал ішсең қымыз жоқ,
Байтал мінсең құлын жоқ.

Түстік өмірің болса, кештік мал
жина.

Алтын тапсаң санап ал.

Ақша кетуге тырысады,
Есеп ұстауға тырысады.

Ескі киімді баптағаның,
Жаңа киімді сақтағаның.

Қолда барда алтынның қадірі жоқ.

Тамшыдан – дария.

Судың да сұрауы бар.

Есептемегенге бәрі түгел.

Сауып ішсең мың күндік,
Сойып жесең бір күндік.

Атыңнан айырылсаң да,
Ер-тоқымыңнан айырылма.

Үзіп жеген үнемге жатпайды.

Ескі киім жаңа киімнің
қорғаушысы.

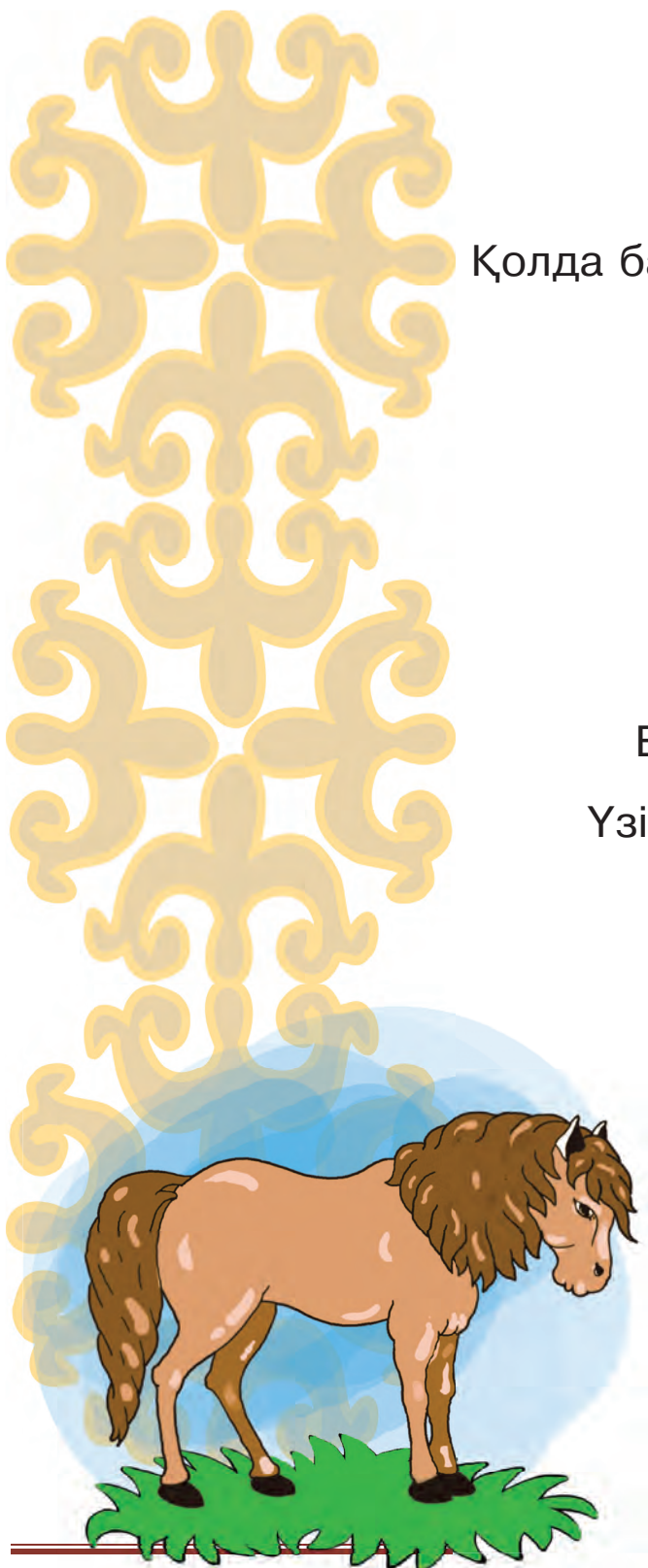
Қасықтап жинағанды
шөміштеп төкпе.

Базары жақын байымас.

Қолдағының құны жоқ.

Алыстан арбалағанша,
жақыннан дорбала.

Қазанға түскен
қайтып қапқа түспейді.

Жаман қойшы жайлауын
бір күн жейді,
Жақсы қойшы жайлауын
мың күн жейді.

Жұмыртқаны жегенің –
Тауықты құрттым дегенің.

Шашу оңай, жинау қиын.

Атын алдырған ерін жоқтамайды,
Басын алдырған сақалын
жоқтамайды.

КІШІПЕЙІЛДІЛІК, ТӘКАППАРЛЫҚ

Кішіпейлділік кішілік емес,
кісілік қасиет.

Кішіпейілділік – кісінің көркі.

Жат үйінде жатық бол.

Көп тыңда, аз сөйле.

Екі кісі сығылысса,
Бір кісілік орын бар.

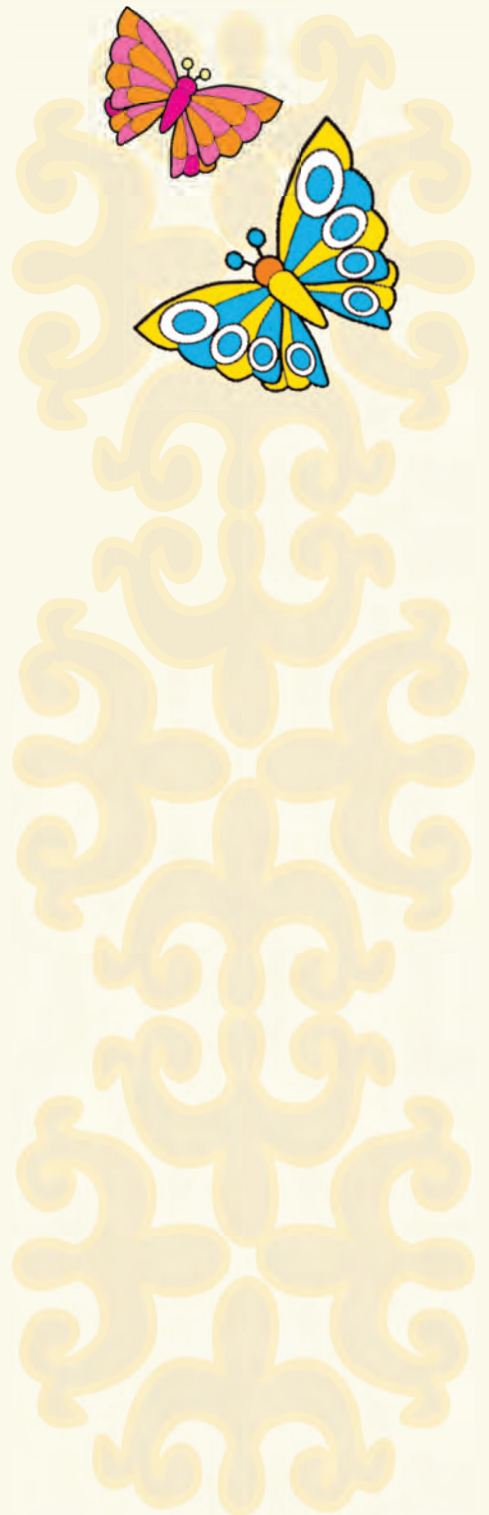
Көптен дәметкен, аздан құр қалар.

Көрпеңе қарай көсіл.

Қойға қоңырау жараспас.

Бір киікті бір тау аш қылмайды.

Аштан өлмей, көштен қалмай.

Итке тұмар жараспас.

Сиырға ер жараспас.

Есекке үкі тақпайды,
Ешкіге жабу жаппайды.

Бойың қысқа болса, түйеге мін,
Бойың ұзын болса, есекке мін.

Бір тойда екі жар жоқ.

Нысап сайын береке.

Аспандағы тырнаны ұстаймын деп,
Қолыңдағы шымшығыңнан
айырылма.

Есіктен орын тапсаң, төрге озба.

Барымен базар.
Жетімге жеті бидай да тамақ.

Айтпас жерде аузыңды тый,
Қышынбас жерде қолыңды тый.

Өзінің шарқын білген,
Өзгенің нарқын біледі.

Барымен базар,
жоқты қайдан қазар.

Қанағат қарын тойғызады,
Қанағатсыздық жалғыз атын
сойғызады.

Кішіпейілдіктен кішіреймейсің.

Ит құтырса иесін қабар,
Шымшық құтырса бүркітке шабар.

Жаман атқа жал бітсе,
Жанына торсық байлатпас.
Жаман адамға мал бітсе,
Жанына қоңсы қондырмас.

Тойсаң тоқтының еті
топырақ татиды.

Мылтығыңның күмісін айтпа,
тиісін айт.

Ер өнерімен мақтансын.

Жаман адамға мал бітсе,
жақынын танымас.
Асқанға аспан да аласа.

Өз көшесінде жаман ит те жолбарыс.

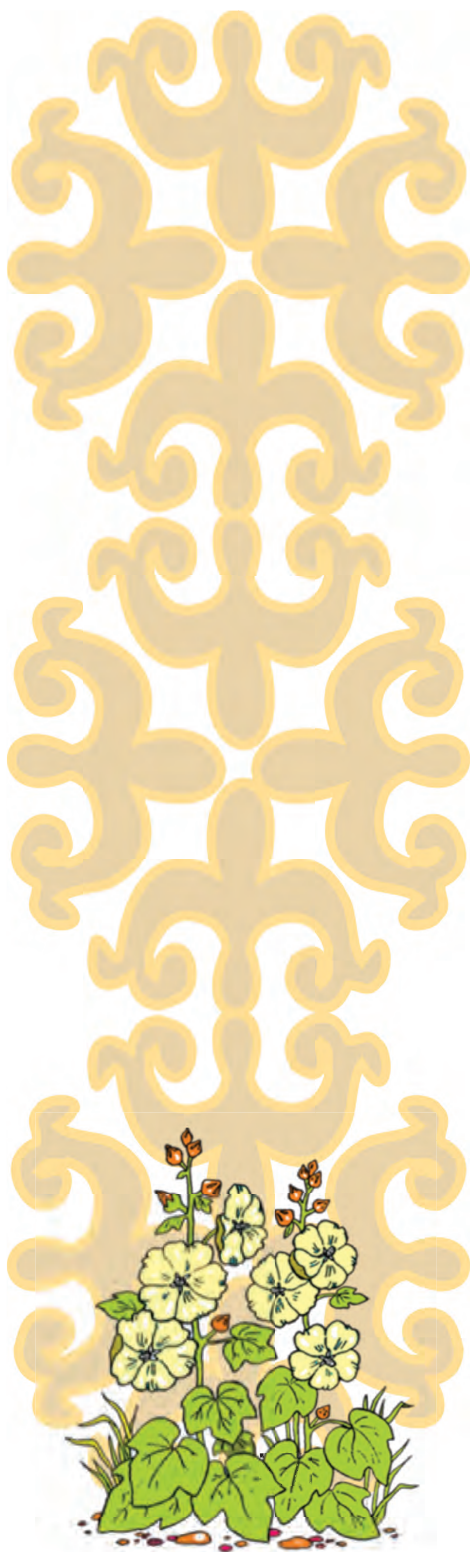
Семіздікті қой ғана көтереді.

Аяз би, әліңді біл,
Құмырсқа, жолыңды біл.

Алтаумын деме,
жетеуге жолығарсың,
Жетеумін деме,
сегізге жолығарсың.

Тағасының күмісіне мақтанба,
Атыңның жүрісіне мақтан.

Баймын деп мақтанба,
Жарлылық бар.
Көппін деп мақтанба,
Жалғыздық бар.

Тентек өзін дәу санайды,
Жантақ өзін бау санайды.

Айдағаны бес ешкі
Ысқырығы жер жарады.

Есек семірсе иесін тебер.

Есек өзін атқа балайды да,
Әттең, деп құлағына қарайды.

Өзім білем деген, өрге баспас.

Айға бойымыз жетсе,
күнге қолымыз жетеді.

Бидайдың кеудесін көтергені
Дақылы жоқтығы.
Жігіттің кеудесін көтергені
Ақылы жоқтығы.

ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ, ҚАЙЫРЫМСЫЗДЫҚ

Қайыр қылсаң, бүтін қыл.

Жақсылыққа жақсылық
– әр кісінің ісі,
Жамандыққа жақсылық
– ер кісінің.

Қайыр бар жерде ырыс бар.

Ескіге жаңа өлшеуіш,
жаманға жақсы өлшеуіш.

Жақсылық – жүректен,
жамандық – білектен.

Мың адам салған көпірді
бір адам қиратады,

Бір адам жаққан от
он адамды жылытады.

Жақсылықтың ерте-кеші жоқ.

Бір құмалақ бір қарын майды
шірітеді.

Ақ болсын, қара болсын,
иттің аты ит.

Жақсы жүрген жерінде кент салады,
Жаман жүрген жеріне өрт салады.

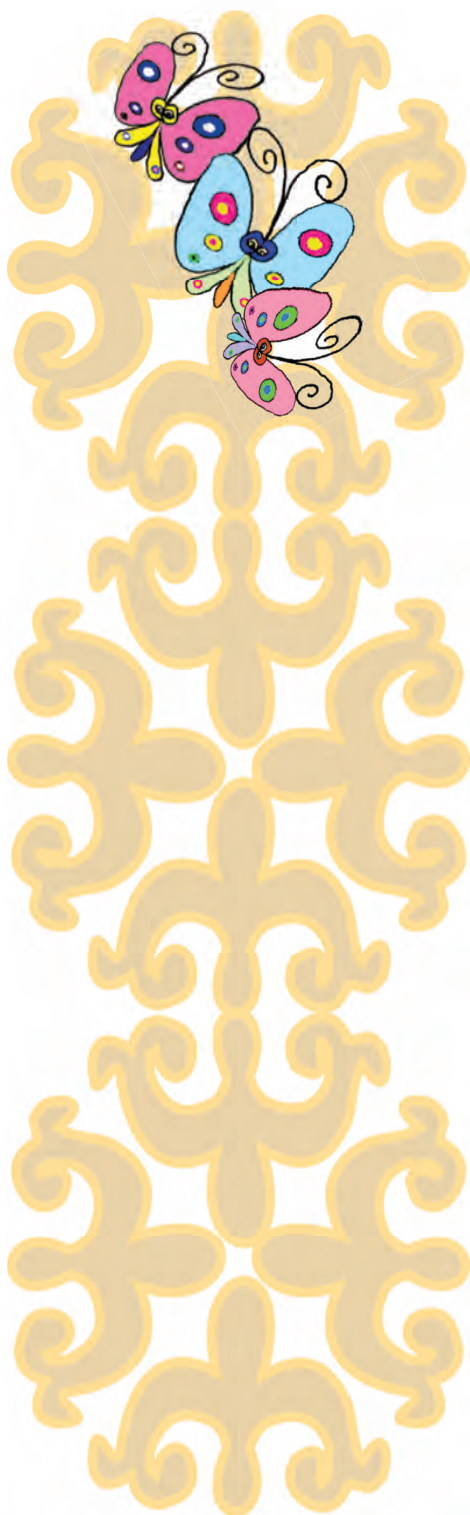
Екі жүзді адам
екі жүзді пышақтан жаман.

Құдықтан су ішкен,
Қазғанға рақмет айтады.
Ағашты көлеңкелеген,
Еккенге рақмет айтады.

Бір күн тұзын татқанға,
қырық күн сәлем.

Таршылықты көрмесең
кемшілікті білмессің.

МЫРЗАЛЫҚ, САРАҢДЫҚ

Қолы ашықтың – жолы ашық.

Ер қолында мал тұрмайды,
Елек ішінде су тұрмайды.

Сыйлап берген су да тәтті.

Етпен қарын тоқ,
Ниетпен жаның тоқ.

Алаған қолым береген.

Табақты үйдің тауығы –
Қос жұмыртқа туады.

Бермегенді беріп ұялт.

Кедей мәрт келеді.

Берсең – аларсың,
ексең – орарсың.

Бүтін берсең, бүтін аласың.

Қас екеніңді қабағыңнан танимын,
Сараң екеніңді табағыңнан
танимын.

Біреуге мал қайғы,
Біреуге жан қайғы.

Сараң да бір, сасық су да бір.

Көз бір уыс топыраққа тояды.

Алтын тыққан адам аштан өлер.

Аласыға алтау аз,
Бересіге бесеу көп.

Түйе сойған,
ешкі сойғаннан дәметіпті.

Өзі тоймастың көзі тоймас.

Сараңның қолы қалтырауық.

Сараңның асы піскенше, таудың
тасы піседі.

Берместің асы піспес,
Қазаны оттан түспес.

Берместің сылтауы көп.

Өзі тойса да көзі тоймайды.

Сараңнан сарқыт жегенше,
Иттен тартып же.

Жыланға түк біткен сайын
қалтырауық болады.

Екі тышқан бір байдың
жұртына таласыпты.

Ақылды арын қорғайды,
Сараң малын қорғайды.

Сараңдықтың соңы – арамдық.

Түлкі түсінде тауық көреді.

Алмақтың да салмағы бар.

СҮЙЕНІШ, ЖАЛҒЫЗДЫҚ

Жақсы ат жанға серік,
Жақсы ит малға серік.

Ер қанаты – ат.

Жақсы ит –
иесінің көз-құлағы.

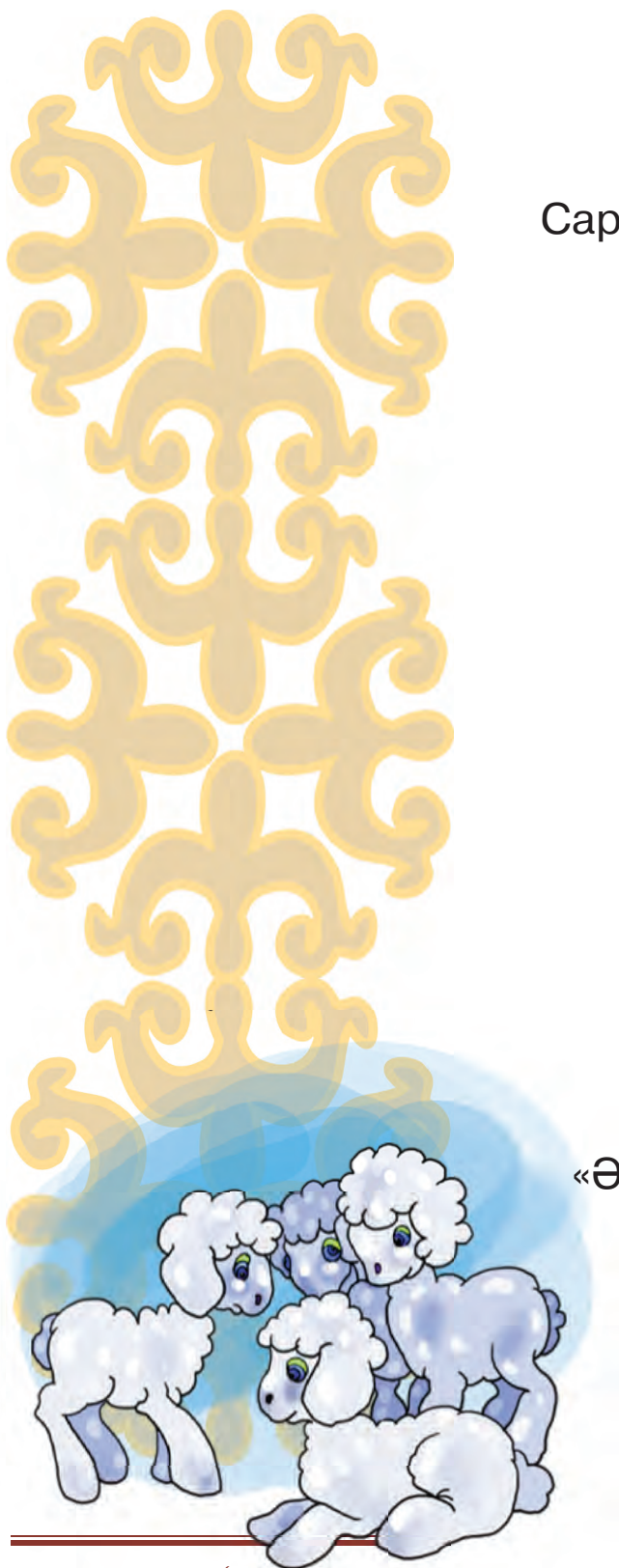
Ағасы бардың жағасы бар,
Інісі бардың тынысы бар.

Сүйеушісі бар болса, сүйек
жұтса да қақалмайды.

«Әйт-шу» деген атанға демеу,
«Әуп» деген ерге демеу.

Жалғызға ұрмақ та
жараспайды.

Жалғыз ағашты жағу қиын,
Жалғыз баланы бағу қиын.

Жалғыз тері тон болмас,
Жалғыздың сөзі оң болмас.

Жалғыз батыр жауға жоқ,
Жалғыз жігіт дауға жоқ.

Жалғыз үйдің тамағы жетсе де,
табағы жетпес.

Қанша жуан болса да,
Жалғыз ағаш үй болмас.

Жалғыз қаздың үні шықпас,
Жалғыз қыздың мұңы шықпас.

Жалғыз иттің үргені білінбес,
Жалғыз кісінің жүргені білінбес.

Жалғыз ағаш орман болмас,
Жалғыз кірпіш қорған болмас.

Жалғыз ағаш пана болмас,
Жалғыз бие саба болмас.

Жалғыз түйе бақырауық,
Жалғыз бала жылауық.

Үйірінен айырылған малды
қасқыр жейді.

Жарлы болар жігіт байталын
атқа айырбастайды,
Жалғыз болар жігіт ағайынын
жатқа айырбастайды.

Саяқ жүрсең таяқ жерсің.

Жаяудың жүрісі өнбейді,
Жалғыздың ісі өнбейді.

Жанашыры жоқ адам
Жал-құйрықсыз атпен тең.

АҢҚАУЛЫҚ, ҚУЛЫҚ

Жуас түйеге әркім ие.

Шыбын да аңқаудың аузын аңдиды.

Жуас тананы падашы мінеді,
Жуас адамды әркім іледі.

Жуас түйе жүндемекке жақсы.

Қой аузынан шөп алмас.

Бетің қисық болса, айнаға өкпелеме.

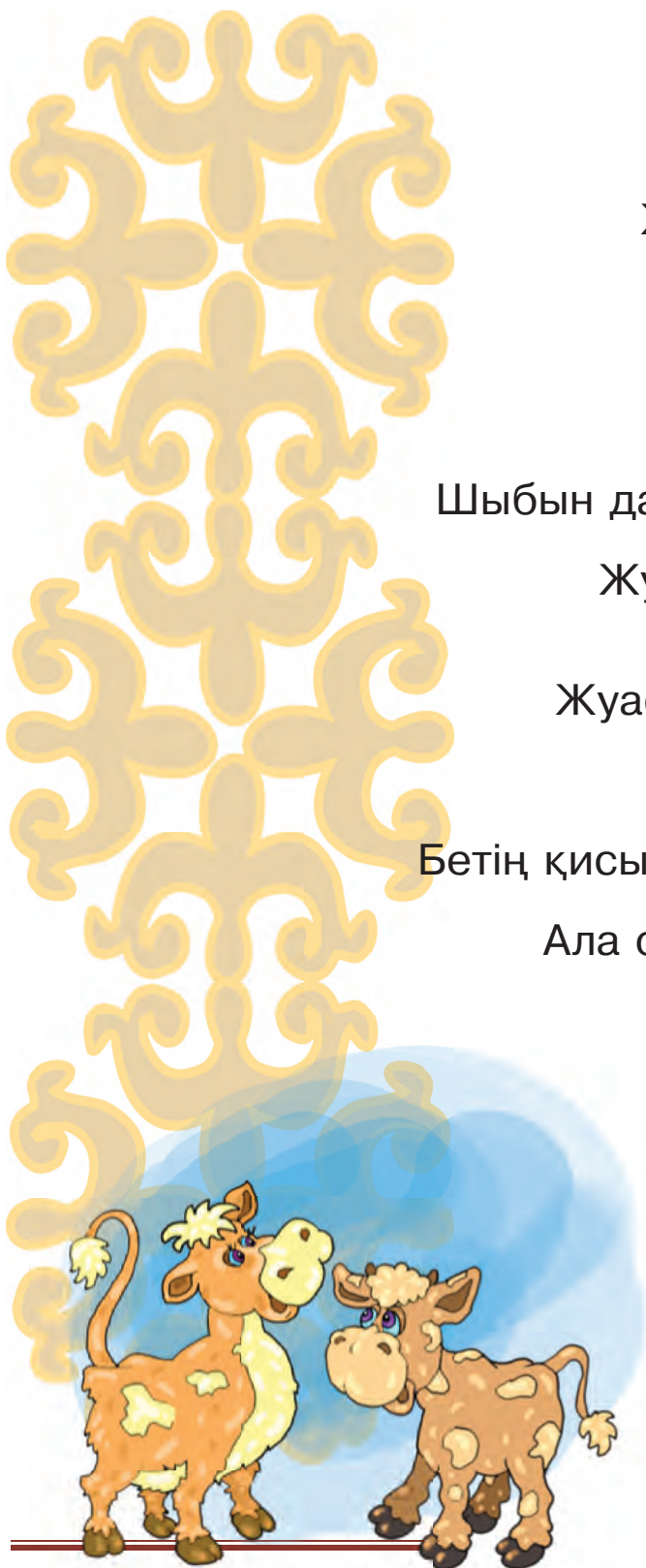
Ала ойлаған алысқа бармайды.

Айлалы түлкі алдырмас.

Есебін тапқан екі асар.

Кәрі қасқыр қақпанға
түспейді.

Екі жүзді пышақтан
сақтанба,
Екі жүзді адамнан
сақтан.

Бал тамған тілден у тamar.

Қудың аяғына су жұқпас.

Бұралқы ит үріп жағады.

САҚТЫҚ, ЗАЛЫМДЫҚ

Сақ жүрсен, сау жүресің.

Жаман көзден,
Жалған сөзден сақтан.

Тыстағы мың жаудан,
Үйдегі бір жау жаман.

Көрмеген жердің
ой-шұңқыры көп.

Көп ойласаң – дана боласың,
Көп ойнасаң – бала боласың.

Көсеу ұзын болса, қол күймес.

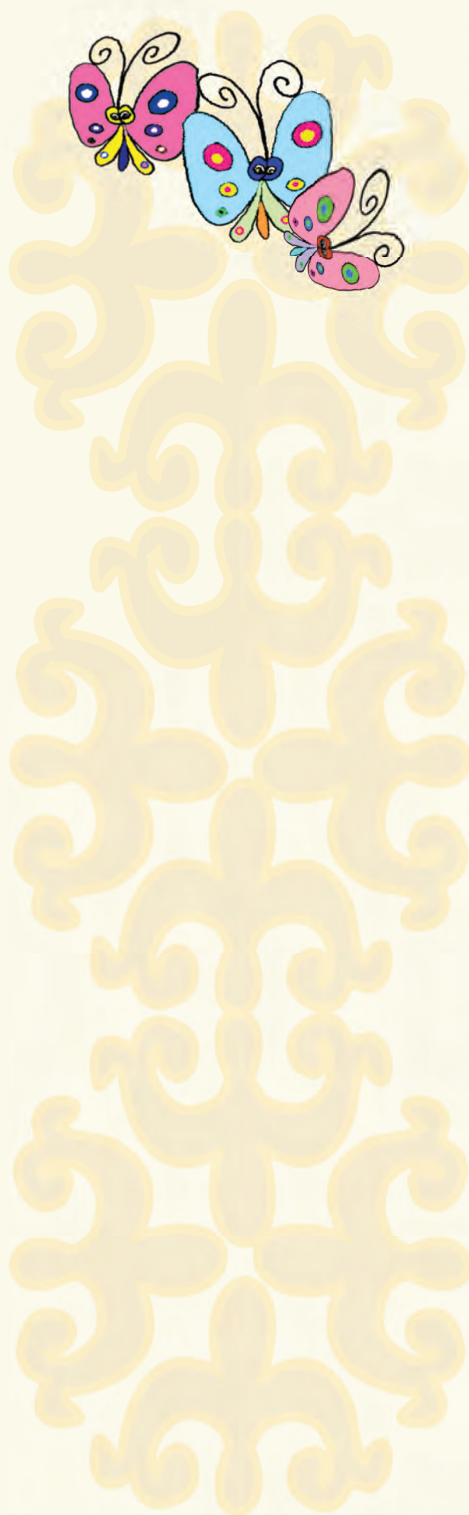
Итпен жолдас болсаң,
таяғыңды тастама.

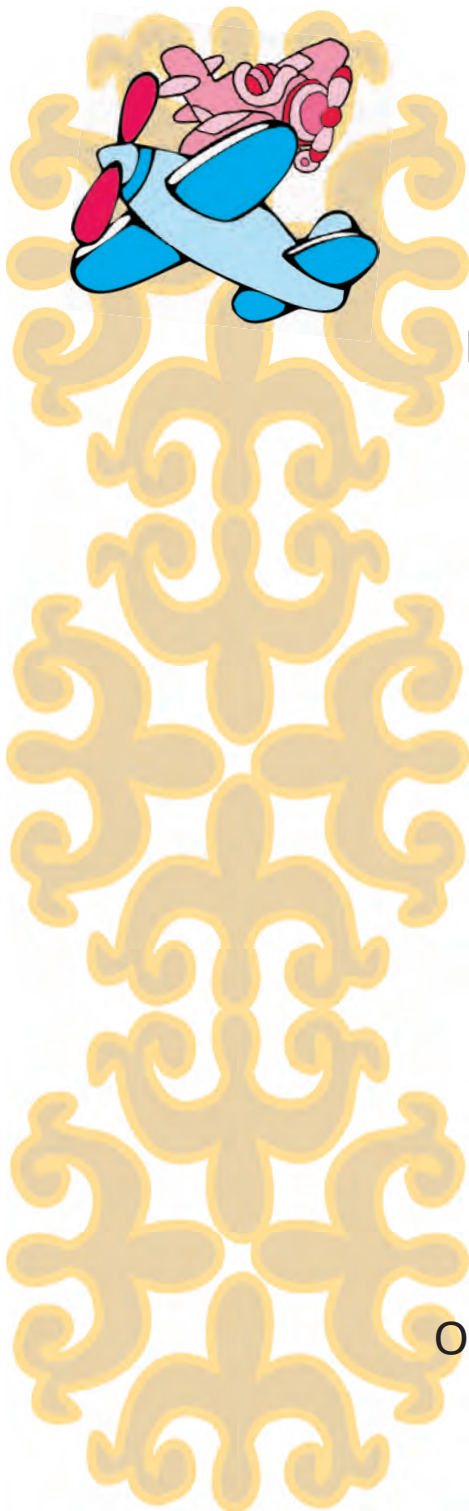
Қамданған қапы қалмайды.

Адам сөзінен жазады,
Сиыр мүйізінен жазады.

Аузы күйген үрлеп ішер.

Тістейтін жылқы тісін көрсетпейді.

Кетпеннің басын бассаң,
сабы маңдайыңа тиер.

Қазанға тиме – қарасы жұғар,
Балаға тиме – бөлесі жұғар.

Сырын білмеген аттың
сыртынан жүрме.

Құлайын деп тұрған тамға сүйенбе.

Сақтықты сұңқардан үйрен.

Қыстың қамын жаз ойла,
Жаздың қамын қыс ойла.

Бір күндік жолға шықсаң,
Үш күндік жол азық ал.

Гүрілдеп келген жаудан,
Күлімдеп келген қас жаман.

Жатқан жыланның
құйрығын баспа.

Сумен ойнама – батарсың,
Отпен ойнама – күйерсің.

Досыңмен көп сөйлеспе –
жолынан қалар,
Дұшпаныңмен көп сөйлеспе –
сырыңды алар.

Оң көзіңе сол көзің қарауыл болсын.

Сапарға шықпас бұрын
серігіңді дайында,
Үй салмас бұрын көршіңді ойла.

Соқырдың қолына түспе,
Саңыраудың астына түспе.

Жау жоқ деме – жар астында,
Бөрі жоқ деме – бөрік астында.

От пен су – тілсіз жау.

Кетемін деп отыныңды тауыспа.

Күле кіріп, күңірене шыққаннан
сақтасын.

Өзі саққа Құдай жақ.

Кіrmес бұрын, шығарыңды ойла.

Жамандықты көп қуған,
Бір бәлеге жолығар.
Жақсылықты көп қуған,
Бақ-дәулетке молығар.

Судың жолын құм бөгер,
Ердің жолын сұм бөгер.

Сұм сипап отырып шымшиды.

Жаман арба жол бұзар,
Жаман адам ел бұзар.

Бөрі тойғанына мәз емес,
Орғанына мәз.

ҰРЛЫҚ, КҮНӘ

Түйені түгімен, атты жүгімен.

Ұрлық, ұрлық түбі қорлық.

Түйе ұрлаған да – ұры,
Түйме ұрлаған да – ұры.

Бөрі азығы мен ұры азығы жолында.

Ұры ұрлығын қойса да,
ұры атағы қалмайды.

Бұзауды ұрлаған өгізді де ұрлайды.

Ұры бүлікке құмар,
Шыбын шірікке құмар.

Сұқ семіrmес, ұры байымас.

Көп жортқан түлкі терісін алдырар.

Жапалаққа күннен түн
жарық.

Ұры басқаның малын жейді,
өзінің арын жейді.

Адам тілінен жазады,
Ұры ізінен жазады.

Ұры бір түнде – бай,
Бір күнде – кедей.

Қасқыр қарызын
терісімен төлейді.

Бөрінің аузы жесе де қан,
жемесе де қан.

Қасқыр мен ұры мінездес,
Екеуі де түнді аңдиды.
Бұлбұл мен гүл мінездес,
Екеуі де күнді аңдиды.

Қонақ келсе – құт,
Қарақшы келсе – жұт.

Жамандық жасырылмас.

Айран ішкен құтылады,
Шелек жалағын тұтылады.

ТАБИҒАТ ТУРАЛЫ

Су аққан жерінен ағады,
Шөп шыққан жеріне шығады.

Ағын су бал татыр,
ақ балығы май татыр.

Жері құтты болса,
малы сүтті болады.

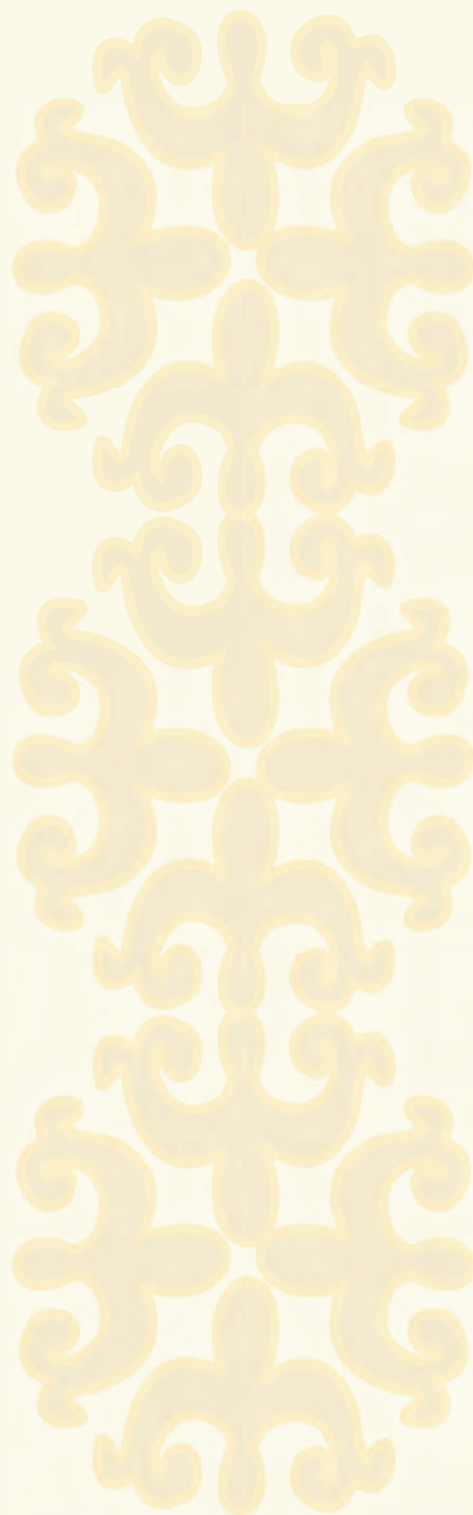
Жер бауыры – жазық.

Бұлақ болмаса,
өзен болмас еді.

Жердің көркі тал болар,
Елдің көркі мал болар.

Су да басынан тұнады.

Жер – семіз, от – арық.

Су – тілсіз жау.

Су жүрген жер шүлен.

Сулы жер – нулы жер,
Бұлақты жер – тұрақты жер.
Төгілген топырағымен толады.

Толықсып аққан
дария – мейірбанды қария.

Су басынан бұзылады,
балық басынан шіриді.

Шөбі жоқ деп, жерден түңілме,
Малы жоқ деп, ерден түңілме.

Судың басы – бұлақ,
сөздің басы – құлақ.

Сәуірдегі жауын –
Сауып тұрған сауын.

Қу ағашқа құс қонар.

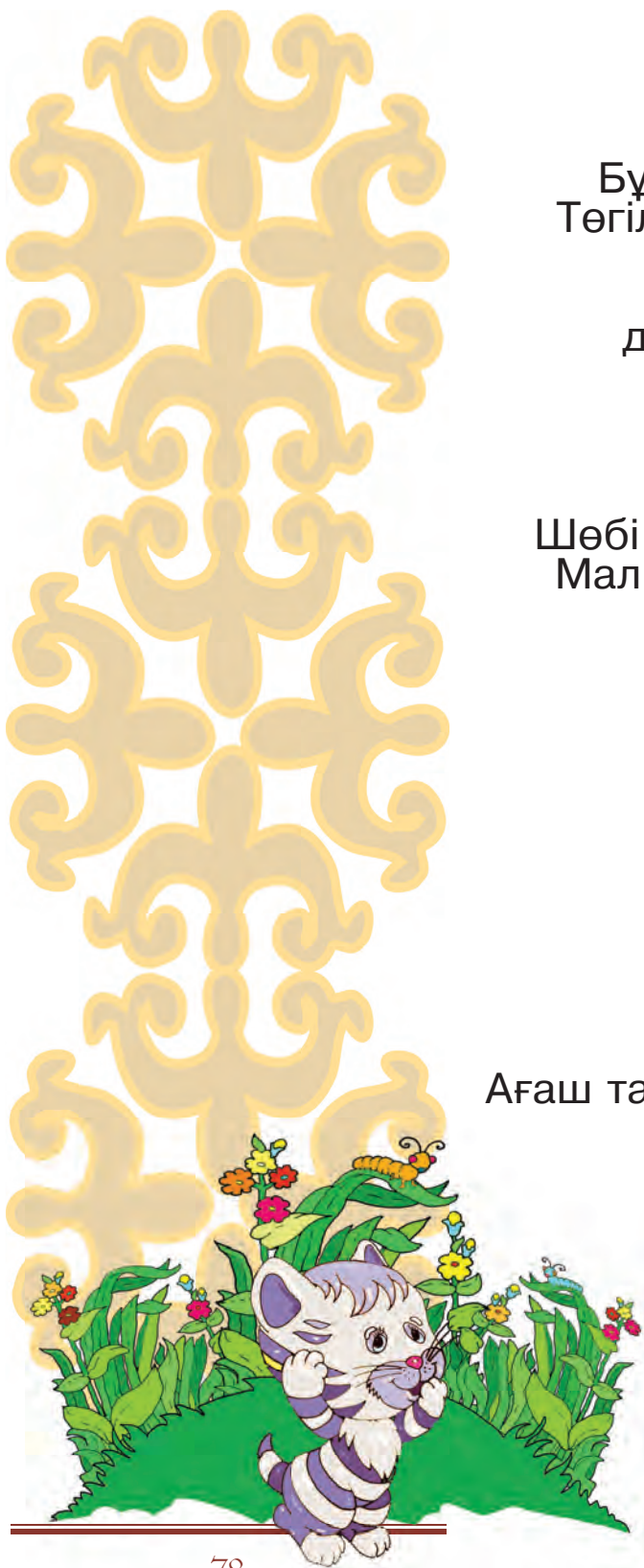
Сусыз жерде қамыс жоқ,
Азған елде намыс жоқ.

Ағаш та ылғалды жерде көгереді.

Бір гүл толып ашылады,
Бір гүл солып ашылады.

Жас ағашқа сүйеніп
қу ағаш күнелтер.

Алма ағашынан алыс
түспейді.

Жемісті ағаштың басы төмен.

Жастанғаның жапырақ, төсенгенің топырақ.

Мәуелі ағаш майысқақ.

Шөп те басынан қурайды.

Жемес жерде от бар,
Ішпес жерде су бар.

Жаздың бір күні, қыстың мың күні.

Нөсер алдында найзағай ойнайды.

Жаңбыр бір жауса,
Терек екі жауады.

Күркіреген бұлттың жаңбыры аз.

Қаз келсе, жаз келер,
Қарға келсе, қатқақ келер.

Сәуір болмай, тәуір болмас.

Сүмбіле туса, су суыр.

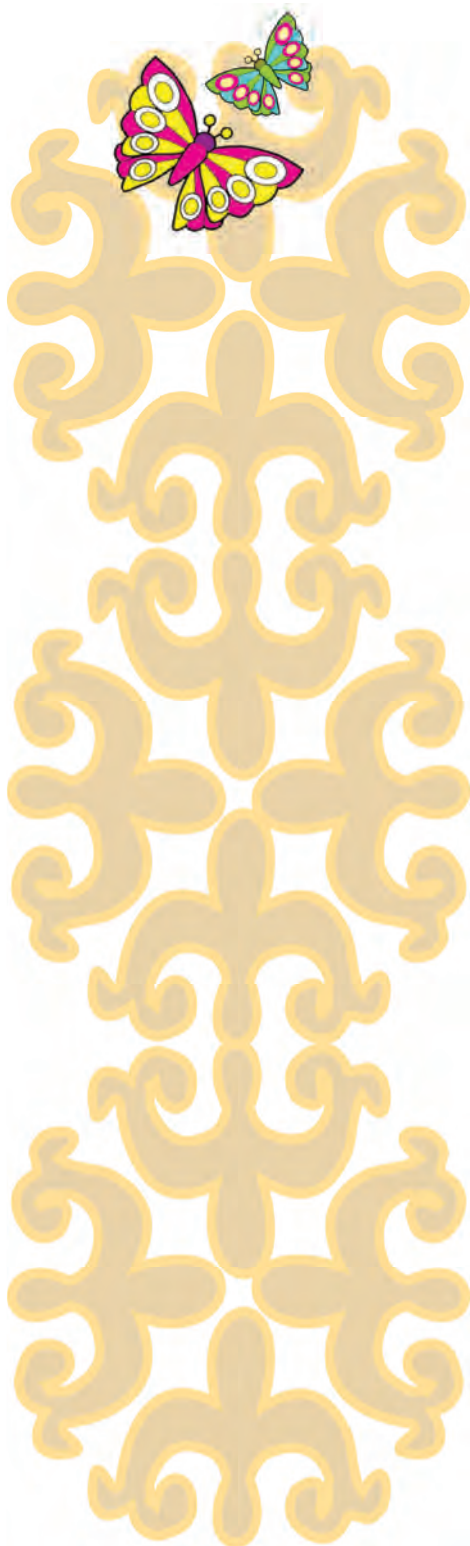
Қыс – арбаңды,
Жаз – шанаңды даярла.

АҢШЫЛЫҚ, САЯТШЫЛЫҚ

Ителгі салған ет жейді,
Атының етін ит жейді.

Қаршыға қанжыға қызартады,
Ителгі етек былғайды.

Қиядағы қызыл түлкіні
Қияннан соққан бүркіт алады.

Құсбегісі келіссе,
Күйкентай құс қаз алар.

Саятшының сұңқары
Салған жерден іледі.

Тауыңдағы түлкіні
Бабындағы бүркіт қана алады.

Қыран жүйрік пе,
Қиял жүйрік пе?

Қолмен бергенге құс тоймас.
Ителгінің баласы ілмей қалмас.

Қаршыға қазан қайнатар,
Ителгі иығыңды талдырар.

Қаршыға қаз алса,
Ителгі етек қабады.

Қыран қияда өледі.
Қыран қияда түлейді.

Ит иесі үшін алады.
Бүркіт жемі үшін алады.

Топтанып ұшқан торғайға
Тұрымтай да бата алмас.

Ажалды қарға бүркітпен ойнайды.

Атбегі – аттың тұяғына қарар.
Құсбегі – құстың қияғына қарар.

Қиядағыны қыран ғана көреді.
Ұядағыны жылан ғана көреді.

Құс бағу да бір қызық,
Құс салу да бір қызық.

Екі сұңқар таласса,
Бір қарғаға жем түсер.

Құстың бәрі сұңқар болмас,
Аттың бәрі тұлпар болмас.

Сұңқар орманға тартар,
Тұлпар қорғанға тартар.

ЕГІНШІЛІК

Жердің сәні – егін.
Ердің сәні – білім.

Арпа, бидай ас екен,
Алтын, күміс тас екен.

Берген алар, еккен орар.

Егіндікті күз суар.
Күз суарсаң, жүз суар.

Еріншек егіншіден
Елгезек масақшы озады.

Орақшының жаманы
Орақ таңдайды.

Егін ырыс таңдамайды.
Еңбек таңдайды.

Егініңді дөңге сал,
Дөңге салсаң – көңге сал.

Етікшіні балға мен біз асырайды.

Егіншіні кетпеннің жүзі асырайды.

Ақ қар көп болса – ақ нан көп.

Егінді күндіз егіп, түнде суар.
Гүлді күн көзіне егіп, күнде суар.

Жаңбыр жауса – жердің ырысы,
Егін бітсе – елдің ырысы.

Ағаш – жапырағымен,
Жер – топырағымен.

Жеріңді баптай білсең –
Астықты қаптай білесің.

Еге білсең, егін тасқа да бітеді.

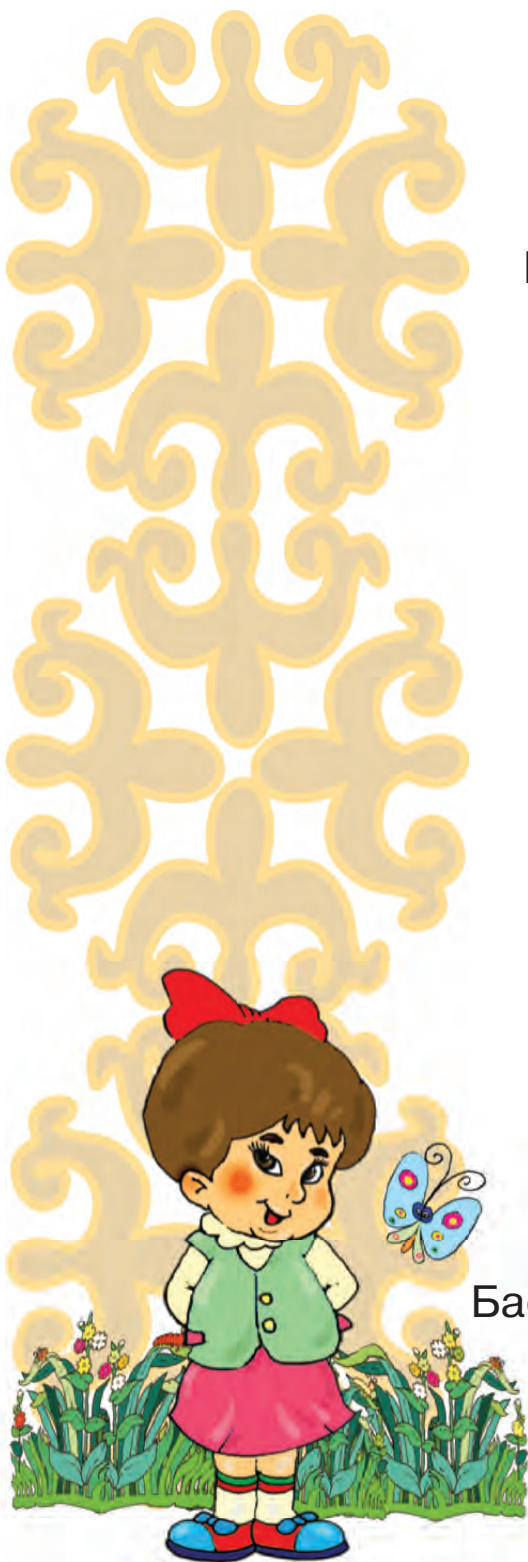
Бел орақтың шыңы бір,
Шаруаның мұңы бір.

Диқан жерім дейді,
Жері үшін ерінбейді.

Жердің тілін білсең,
Тілдей жерден жылдық өнім
аларсың.
Елдің тілін білсең,
Елге сыйлы боп жағарсың.

Басыңды көтеріп елден сұрағанша,
Басыңды иіп жерден сұра.

Тары болса,
Тауық табылады.

Түнгі су – ну,
Күндізгі су – бу.

Күтімді егін бітімді,
Бітімді егін түсімді.

Қысың қарлы болса – жер семіз.
Көктемнің жаңбырлы болса –
дән егіз.

Диқан жерін анасындай сүйеді,
Жер диқанын баласындай
сүйеді.

Күріш, күріш суымен ырыс.

АҢ-ҚҰС, ТӨРТ ТҮЛІК

Тышқан көп жылы – тоқшылық.
Қоян көп жылы – жоқшылық.

Құс патшасы – бүркіт,
Аң патшасы – арыстан.

Арқар – құлжасымен,
Өзен – жылғасымен.

Тұз тағысы – табиғатпен тілдес.

Бөдененің үйі жоқ,
Қайда барса бытпылдақ.

Аң таппаған атынан көреді.
Ата алмаған мылтығынан
көреді.

Ажалды киік адырға қашады.

Бөлтірікті қанша асырасаң да,
Тоғайға қарап ұлығанын
қоймайды.

Қоян көлеңкесінен қорқады.

Қағынан жеріген құлан
Қаңғырып жүріп шөлде өлер.
Қоянның қарасын көріп,
Қалжасынан түңіл.

Борсық ұрған сайын семіреді.

Қасқыр байлағанға көнбес,
Шошқа айдағанға көнбес.

Түлкі жатарында жер таңдамайды.

Арыстанның ойынынан
Түлкінің мойны үзіледі.

Құзғын ас таңдамайды.

Қасқыр да қас қылмайды
жолдасына.

Қасқырдан қорыққан
тоғайға бармас.

Қасқыр қарызын терісімен
төлейді.

Бөрі арығын білдірмес,
Итке сыртын қампайтар.

Арыстан күшігін тістеп сүйеді.

Бөркіңді беріп бөріден
құтылмайсың.

Көбік қарда түлкі ойнар.
Көк шалғында жылқы ойнар.

Аю – аңғал,
Түлкі – айлакер.

Түлкі түсінде тауық көреді.

Түлкіні түн асырайды.

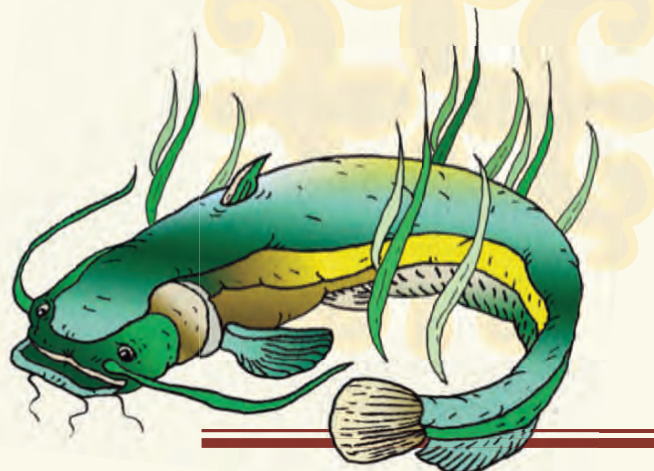
Малды бақсаң қойды бақ,
Май кетпейді шарадан.
Ит асырасаң сырттаннан
Қой бермейді қорадан.

Қойдың сүті – қорғасын.

Екі қошқардың басы
бір қазанға сыймас.

Семіздікті қой көтерер.

Семіздің аяғы сегіз.

Қарақұрт жесе қой семіреді.

Арық малды асырасаң
Аузы-мұрныңды май етер.
Арам адамды асырасаң
Аузы-мұрныңды қан етер.

Қойлы бай – қорлы бай,
Жылқылы бай – сылдыр бай.

Қой семізі – қойшыдан.

Мал өсірсең қой өсір,
Өнімі оның көл-көсір.

Қой шелді болмай,
төлді болмайды.

Қой алты күн
аштыққа шыдайды.

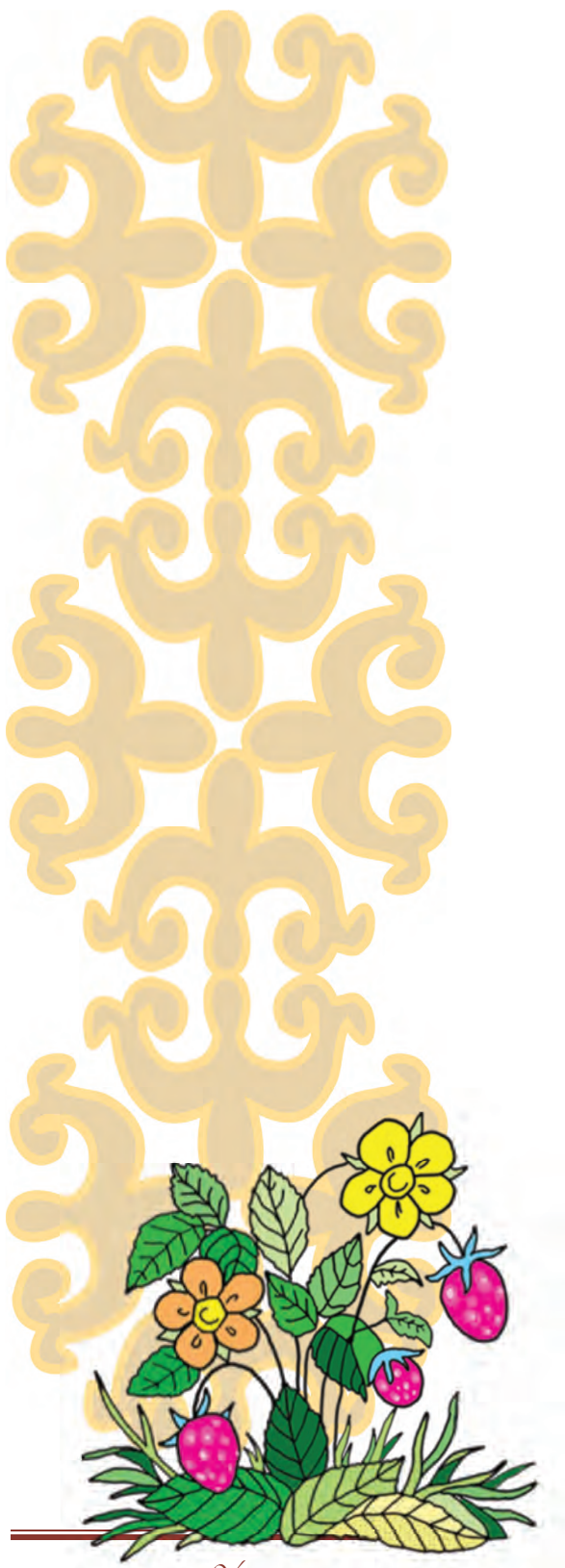
Қойдың басын құмға көм,
Сиырдың басын нуға көм,
Түйенің басын сорға көм.

Төлден мал өседі.
Шыбықтан тал өседі.

Жетім қозы тез отығар,
Жетім бала тез жетілер.

Пішенді салқында шап,
Қойды салқында бақ.

Бидайды қуырған,
Қойды шұбырған құртады.

Қыс қойыңды қопалы жерге қыстат,
Жаз қойыңа жазық жерді жайлат.

Әкесі қой баға білмегеннің
Баласы қозы баға білмейді.

Қой жүрген жер береке,
Қыз жүрген жер мереке.

Қойға екі құлағынан
басқаның бәрі жау.

Қой – байлық,
Жылқы – сәндік.

Қойдай қоңыр,
Қозыдай момын.

Сиыр бақтым – сидаң қақтым,
Ешкі бақтым – еңіреп бақтым.

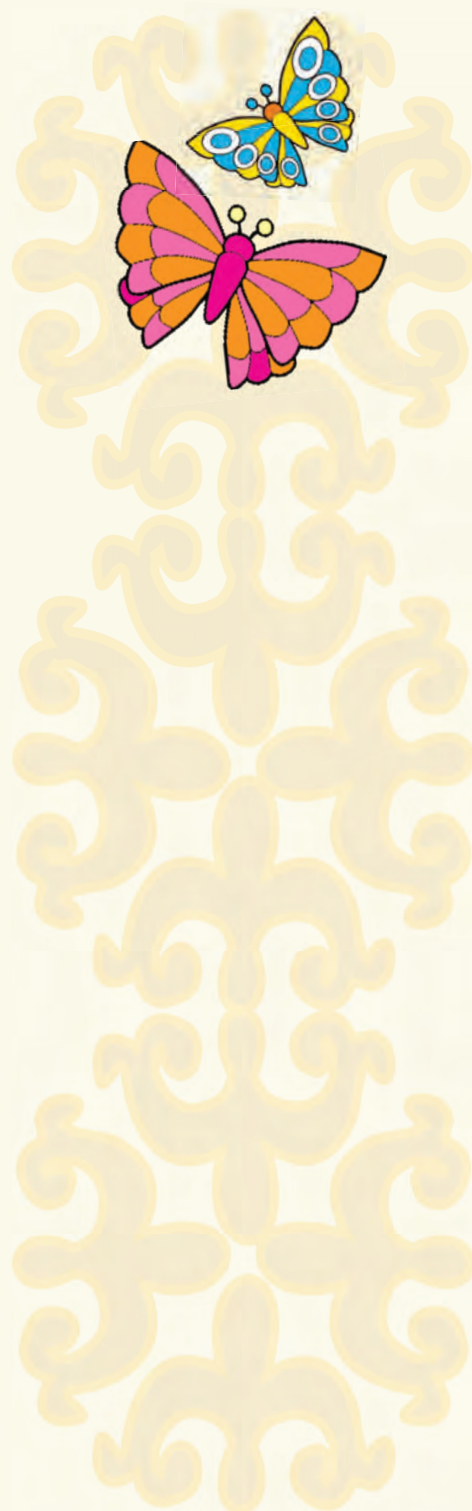
Қой бақтым – қоңыраулаттым.

Қыста қойыңды бақ,
Жазда шөбіңді шап!

Арық ат – тулақ,
Ашаң жігіт – қунақ.

Жылан жылы – жылыс,
Жылқы жылы – ұрыс,
Қой жылы – тыныс.

Құтты қонақ келсе,
Қой егіз туады.

Қойыңды жаз бақ, күз бақ,
Сонан соң құй бақпа, құй бақ.

Ешкілі қой өргіш.

Ешкіні түлен түртерде
Шопанның таяғына сүйкенер.

Бұрын шыққан құлақтан,
Кейін шыққан мүйіз озады.

Тоқал ешкі мүйіз сұраймын деп
Құлағынан айырылыпты.

Айдағаның бес ешкі,
Ысқырығың жер жарады.

Бір лақ екі адамды талтаңдатады.

Жалғыз ешкі лақтап,
Уызына жарытпас.

Ешкі бастаған қой,
егінге түседі.

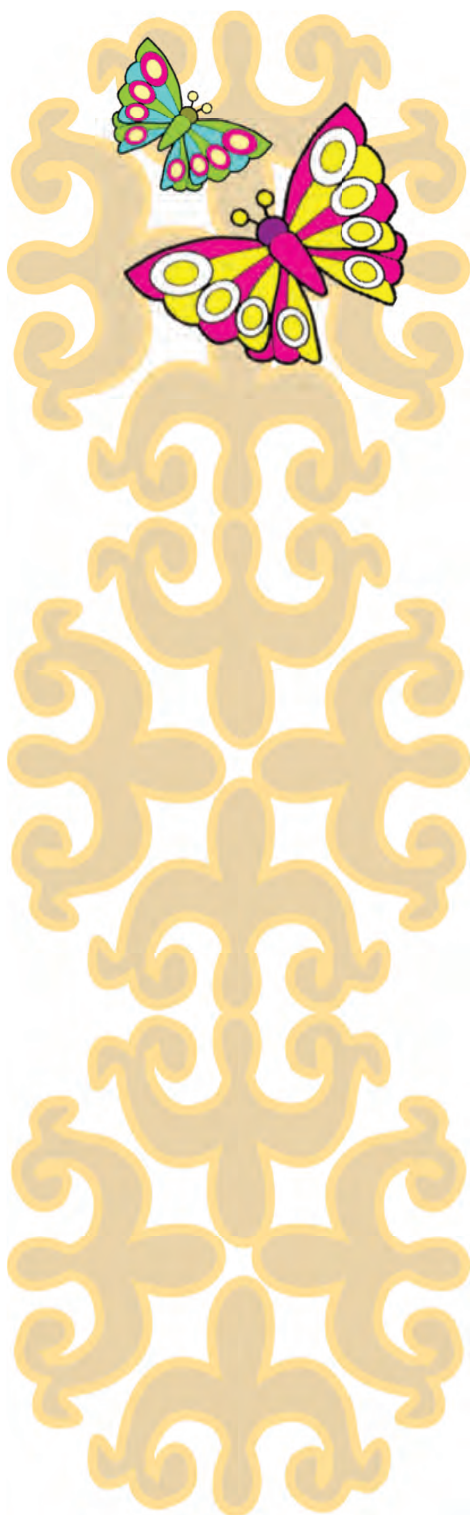
Лақпын деп ойлайды тоқал ешкі.

Жылқы атасы – Қамбар ата,
Сиыр атасы – Зеңгі баба,
Түйе атасы – Ойсыл қара,
Қой атасы – Шопан ата,
Ешкінің иесі – Сексек ата.

Нар жолында жүк қалмас.

Қуырдақтың әкесін
Түйе сойғанда көрерсің.

Жуас түйе жүндемекке жақсы.

Кәрі түйе ойнақтаса жұт болар.

Жығылсаң нардан жығыл.

Түйе бойына сеніп
жылдан құр қалған.

Түйенің үлкені
Көпірден таяқ жейді.

Екі аяқтыда бөле тату,
Төрт аяқтыда бота тату.

Нар сәулетті ашамай.
Ақ түйенің қарны ақтарылды.

Атан түйе жүк астында қартаяр.

Түйе жантақ жегісі келсе,
Мойнын созады.

Екі нар сүйкенсе
Ортасында шыбын өлер.

Жар басындағы жантақты
Жанынан безген нар жейді.

Шөлге шықсаң, шөл екенін
біліп шық,
Шөл тәңірі сары атанға мініп
шық.

Бие мініп тойға барма,
Көкпар шаба алмайсың.
Түйе мініп қойға барма,
Жөндеп баға алмайсың.

Түйенің жолы үлкен,
Аттың жөні үлкен.

Нар – түйеден.
Тұлпар – биеден.

Ботасы бар түйелер,
Боздамай от жемейді.

Түйеден жығылсаң,
Түйе шудасын төсейді.
Аттан жығылсаң,
Ат жалын төсейді.
Есектен жығылсаң,
Есек тұяғын төсейді.

Түйенің жантақ жемесе
тілі қышиды.

Тұз десе түйеде тағат жоқ,
Төркін десе қызда тағат жоқ.

Түйе жұлғанын білмейді,
Жұтқанын біледі.

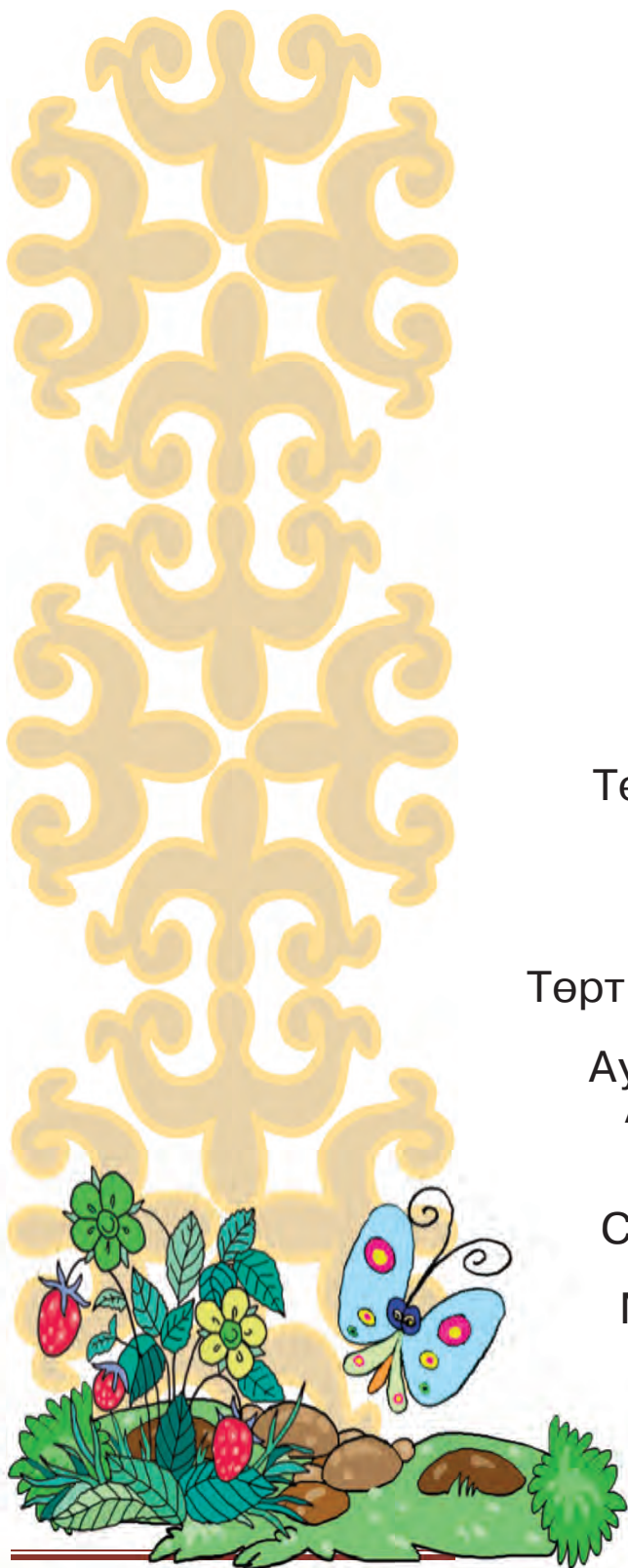
Төрт түліктің төресін түйе дейді.

Ауыр жол – атанды сынайды,
Ауыр іс – адамды сынайды.

Тебеген болса биең жау,
Сүйкеншек болса түйең жау.

Момынды момын қорғайды,
Түйе қомын қорғайды.

Екі көзі танадай,
Екі өркеші баладай
Түйе деген жарықтық.

Бота алғанша – бата ал.
Түйе алтын артып жүрсе де,
Жантақ жеуін қоймайды.

Түйе атасы – нар,
Ағаш атасы – шынар.

Сырын білмеген аттың
Сыртынан жүрме.

Арық атқа қамшы жау.
Жыртық үйге тамшы жау.

Жылқыда өт жоқ,
Құста сүт жоқ.

Жақсы ат алдынан сүрінбей,
Артынан сүрінеді.

Басты балта бұзар,
Жылқыны маңқа бұзар.

Ат тұяғын тай басар.

Ат айналып қазығын табар.

Құрық тимес құлын жоқ,
Қырықтық тимес қозы жоқ.

Тай тайға жеткізер,
Тай құнанға жеткізер,
Құнан атқа жеткізер,
Ат мұратқа жеткізер.

Аттың бәрі тұлпар болмас,
Құстың бәрі сұңқар болмас.

Екі бие – ел ырысы,
Үш бие – бұлақ басы,
Бір бие – жоқтың қасы.

Аттан айырылсаң да,
Ер-тоқымыңнан айырылма.

Жаман атқа жал бітсе,
Жанына торсық байлатпас.
Жаман адамға мал бітсе,
Жанына қоңсы қондырмас.

Бие қоста жүріп терлесе,
Құлын босқа жүріп терлейді.

Ат – адамның қанаты.

Екі тізгін жоқ болса,
Ат басын адам бұра алмас.
Екі тартпа жоқ болса,

Ат үстінде ер тұра алмас,
Екі үзеңгі жоқ болса,
Атқа адам міне алмас,
Бәрі бірдей сай болса
Шайтан түгіл жын алмас.

Қамшы – қанат,
Құйысқан – қуат.

Жүйрік атқа жел қамшы.

Тобан аяқ торыны,
Тойға мінбе, қойға мін.
Құлан аяқ құланы
Қойға мінбе, тойға мін.

Табаны тозбас тұлпар жоқ.
Қанаты талмас сұңқар жоқ.

Жылқы құлыннан өседі,
Теңге тиыннан өседі.

Көлдің көркі – құрақ,
Жігіттің көркі – пырақ.

Жігіттің іскерлігі ісінен мәлім.
Жылқы жасы тісінен мәлім.

Тозбас тон,
Арымас ат болмас.

Ортақ өгізден
Оңаша бұзау артық.

Сиыр су ішсе,
Бұзау мұз жалайды.

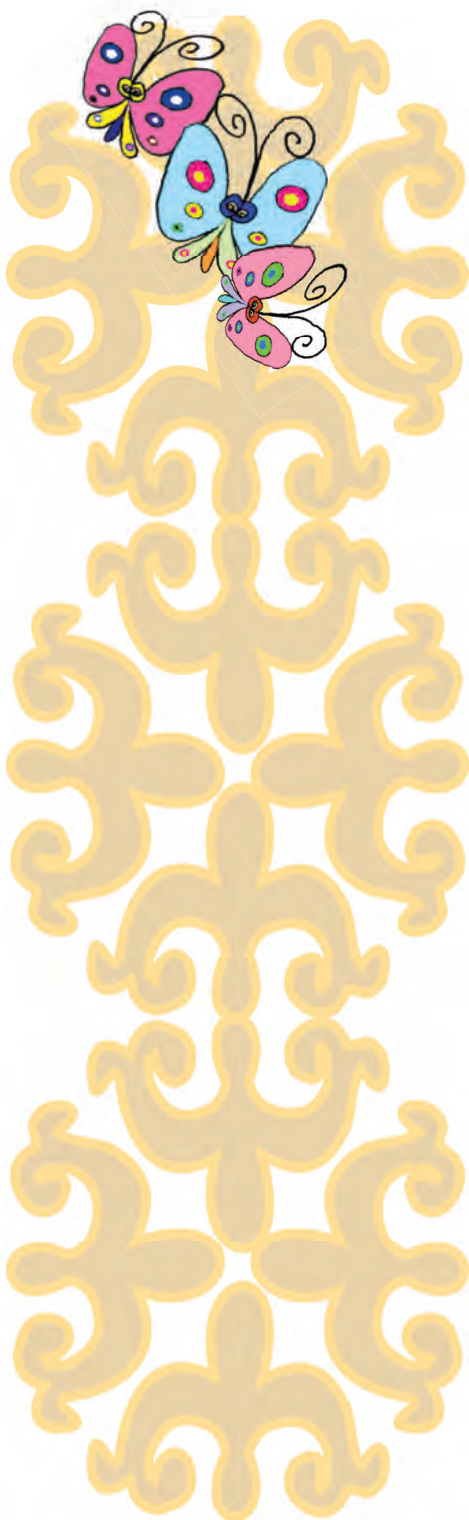
Өгізге туған күн
Бұзауға да туады.

Сиырлының үйі – айран,
Сиырсыздың үйі – сырдаң.

Сиырдың сүті – тілінде.

Малды бақсаң, сиыр бақ,
Сүт кетпейді шарадан.

Егін ексең, бидай ек,
Құт кетпейді даладан.

Сиырлы кісі – сыйлы кісі,
Түйелі кісі – күйлі кісі.

Мал бітерінде кілемнің түгіндей.
Мал кетерінде қолдың кіріндей.

Малсызға малға балап ұйқы берер.
Арсызға арға балап күлкі берер.

Қорада малың болсын,
Көшеңде талың болсын,

Мал – аяғың,
Тал – таяғың.

Мал қадірін білмеген,
Жан қадірін білмейді.

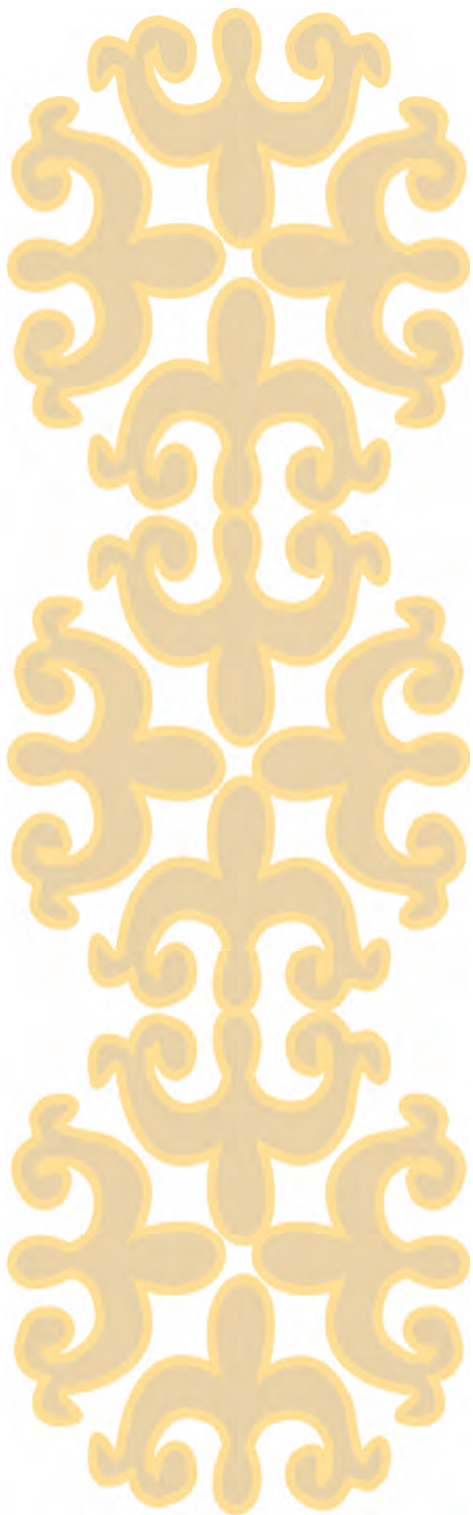
Дала көркі – мал,
Қала көркі – тал.

МАЗМҰНЫ

Адам туралы	6
Халық туралы	8
Отан, туған жер туралы	11
Дәуір, уақыт	14
Ата-ана, бала, ағайын-туыс	15
Тәрбие, үлгі-өнеге	18
Денсаулық, ас-тағам, тазалық	22
Еңбек, еңбекқорлық, еріншектік	24
Арман, мақсат	26
Өнер, білім-ғылым	27
Той-думан, қуаныш	31
Әдет-ғұрып, салт-дәстүр	32
Абырой, ар-намыс, ұят	34
Өтірік, шындық, әзіл-қалжың	35
Өмір, жастық шақ, кәрілік	38
Жақсылық пен жамандық	40
Байлық пен кедейлік	44
Бақыт пен бақытсыздық	46
Пайда, олжа, шығын	48
Достық, ынтымақ, бірлік	50
Батырлық, қорқақтық	52
Ақылдылық, ақымақтық	55
Ұстамдылық, ашушаңдық	59
Үнемшілдік, үнемсіздік	60
Кішіпейілділік, төкаппарлық	62
Қайырымдылық, қайырымсыздық	65
Мырзалық, сараңдық	66
Сүйеніш, жалғыздық	68
Аңқаулық, қулық	70
Сақтық, залымдық	71
Ұрлық, күнә	73
Табиғат туралы	75
Аңшылық, саятшылық	79
Егіншілік	81
Аң-құс, төрт түлік	83

ҚАЗАҚ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІ

«Балауса баспасы» ЖШС-ің

Бас директоры:

Абылайхан Құлбаев

Бас редакторы:

Әлібек Файзуллаұлы

Корректоры:

Дүйсен Бек

Суретшісі:

Нұран Айымбет

Беттеуші-дизайнері:

Азамат Айымбетов

ИБ №103

Теруге 20.04.13 берілді. Басуға 16.06.13 қол
қойылды. Пішімі 84x108 1/16. Шартты баспа
табағы 10,0. Таралымы 2000 дана
+ қосымша 1000 дана. Тапсырыс № 8159

«Балауса баспасы» ЖШС.

050009. Алматы қаласы,

Абай даңғылы, 143. Баспалар үйі, 631-бөлме.

Тел/факс: 394-40-93, 391-25-56.

Тапсырыс берушінің файлдарынан

Қазақстан Республикасы

«Полиграфкомбинат» ЖШС-інде басылды.

050002, Алматы қаласы,

М.Мақатаев көшесі, 41 үй.